

תשורה

משמחת נישואין
של
מנחם מענדל וחנה
מרילוס

יום שלישי, כ"ב שבט תשס"ח

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנשואי ילדינו החתן התמים **מנחם מענדל** שי' עם ב"ג הכלה מ' **חנה** תחיל'.

התודה והברכה מובעת בזאת לבני המשפחה, ידידנו ומכרינו שי' שבאו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחתנו ולברך את צאצאינו שי' בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

כידוע ומפורסם אשר בעת שמחת נישואין מגיעים אל שמחת החתונה נשמות האבות מן העולם האמת עד שלוש דורות למפרע, ולפעמים אף דורות רבים יותר.

אין ספק שגם בשמחה הנוכחית מגיעים מעולם העליון זקני החתן והכלה כדי לשמוח עמנו בשמחה הגדולה. על כן, בתור מזכרת והכרת טובה לבבית לכל הנוטלים חלק בשמחתנו מוגשת בזאת תשורה מיוחדת הכוללת סיפורים ופרשיות מופלאות מחייהם העשירים והמרתקים של זקני החתן והכלה (לפי הא"ב):

הרה"ח הרב **אברהם יהודה** ע"ה **דז'לושינסקי** - סב החתן.

הרה"ח הרב **אברהם שמואל** ע"ה **לבנהרץ** - סבא-רבא של הכלה.

הרה"ח הרב **חיים צבי** ע"ה **ליפסקר** - סב הכלה.

הרה"ח הרב **מנחם מענדל** ע"ה **מרילוס** - סבא-רבא של החתן.

הרה"ח הרב **שמחה** ע"ה **גורודצקי** - סבא-רבא של הכלה.

זכו המשפחות להתייחס לדמויות מרתקות, יהודים יראים ושלמים שמסרו נפשם למען הזולת, ועסקו במסירות נפש בהפצת תורה והרבצת יהדות במקומותיהם במשך עשרות שנים. זקנינו אלו היו דוגמה חיה של אנשים מופלאים שלבם היה פתוח לרווחה בפני כל יהודי באשר הוא ובכל מצב.

הא"ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואנשי ביתו בתוך כלל ישראל בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, ובמיוחד בברכה העיקרית - שנזכה תיכף ומיד לנישואין של כנסת ישראל עם הקב"ה, בגאולה האמיתית והשלימה.

מוקיריכם ומכבדיכם

נפתלי ופרומה ליפסקר

ישראל ורבקה מרילוס

יום שלישי, כ"ב שבט תשס"ח

רב וחסיד מבוטשעטשע

קווים לדמותו של הגאון החסיד
הרב מנחם מענדל מרילוס ע"ה
(סבארבא של החתן)

עיירה רומנית קטנה בשם בוטשעטשע, לא הרחק מהגבול עם רוסיה, התגוררה משפחת אדמו"רים ענפה, ששמה נודע למרחקים, ורבים מיהודי רומניה שיחרו במשך השנים לפתחם, לבקש עצה וברכה, ולחלות את פניהם.

שושלת זו החלה בדמותו ההדורה של רבי אליעזר זאב ב"ר חיים בוטשעטשע, נולד בשנת תק"ס. הוא למד תורה וקיבל מפי רבי מנחם מענדל מקוסוב, רבי חיים מקוסוב רבי אברהם דוד מבוטשעטשע ורבי ישראל מרוז'ין.

בתחילה כיהן כרב בהרץ וממנה עבר להתגורר בבוטשעטשע.

שמו נודע בקרב כל הארץ כמחולל מפלאות, ואלו התגלגלו אצלו לא לפים. אמרו עליו שבדיבוריו היו נעשים מעשים נפלאים, בשל כך דבק בו הכינוי "דער קליינער בעל שם". רבי מאיר'ל מפרימישלאן החשיבו מאוד והרבה לשבחו.

באותן שנים שרר ברומניה רעב כבד, ורבים הגיעו אליו כדי לבקש את ברכתו.

הוא דיבר דברי תורה וחסידות עמוקים, אך לא הסכים שדבריו יודפסו או יעלו על הכתב, מלבד שלושה גרגרים מתורתו שנשתמרו ונדפסו בספרו של בנו "יד יוסף" ובסוף ספר 'תורת שמעון' לרבי שמעון מיארוסלב.

עלה בסערה השמימה ביום ג' בטבת תרי"ב, ומנוחתו כבוד בבית העלמין בבוטשעטשע שברומניה.

את מקומו בשושלת הנשיאות, מילא בנו רבי יוסף אהרן רבין זצוק"ל מבוטשעטשע; נולד ביום ג' בתמוז תקצ"ה.

לצד אדמו"רותו שימש גם כרב בבוטשעטשע, הוא אשר הפך את המקום למבצר חסידי. הוא היה גאון אדיר וחבק בידיעותיו את התורה על כל חלקיה, אך הוא כאביו, לא הסכים לעלות את דברי תורתו על הכתב. נראה שבשלב מסוים נתן הסכמתו רק לאחד מתלמידיו שיעלה על הכתב את חידושי תורתו. אלו הודפסו בספר "יד יוסף".

מצבתו של רבי אליעזר זאב זצוק"ל

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

בספר זה מובאים דברי תורה עמוקים על דרך הקבלה והחסידות, כשרבים מן הדברים מבוססים על רעיונות המובאים בספר ה'תניא' קדישא, 'נועם אלימלך', ועוד. הספר הנו יקר המציאות, הוא בן 96 דפים בלבד.

הוא נסמך לאדמו"רות על ידי הצדיק רבי שלום מבעלז בהיותו כבן י"ח שנים בלבד. בשנת תרמ"ח עבר לכהן כרבה של דורהוי, בה כיהן בקודש כ"ה שנים.

הוא הסתלק ביום א' בסיוון תרע"ג, ומנוחתו כבוד בבית העלמין בבוטשטשע, לצד אביו הגדול. הוא הוספד כזקן אדמו"רי רומניה, וכחביב העם.

השלישי בשושלת חשובה זו, היה רבי **אליעזר זאב מרילוס** זצוק"ל (נולד בשנת תרי"ג) שנקרא על שם סבו הצדיק, והיה לחתנו של רבי יעקב מרדכי ליברמן, אב"ד טופרוב.

כבר בנעוריו היה תלמיד מובהק לצדיק רבי חיים מצאנז. במשך י"ב שנים התגורר בבית סב רעייתו רבי יצחק מרילוס, אב"ד רופשיץ, ולימים אף אימץ לעצמו את שם המשפחה.

כיהן ברבנות פשצ'לוב שעל נהר הוויסלה. בשנת תרע"ג נקרא למלא את מקום אביב בבוטשטשע כרב ואדמו"ר. הצטיין בלמדנותו, בעבודת ה' שלו, ובפזרונו לצדקה. אף היה מרבה להתענות ולהסתגף. הוא נפטר בליל שבת קודש פרשת שמות, כ"ה בטבת תש"ו, והותיר אחריו חמישה בנים.

חותמתו שהוטבעה בתוך אחד מספריו

את מקומו בשושלת מילא בנו בכורו **רבי מנשה מרילוס** זצוק"ל מבוטשטשע, שכיהן כרב באחד האיזורים ברומניה. הוא היה חתנו של האדמו"ר רבי חיים יחיאל מדאמבראווא.

בנו הבכור היה הרב **מנחם מענדל מרילוס** זצוק"ל שהיה גאון אדיר וידע היטב ש"ס ופוסקים, ואף חיבר ספרים שונים. כיוון שיהודי רומניה היו יהודים פשוטים, שלח אביו אותו ואת אחיו ללמוד במקומות שונים, על מנת שיגדלו ויחיו באווירה של תורה ולהתעצם בלימוד.

מצבתו של רבי אליעזר זאב צוק"ל מרילוס

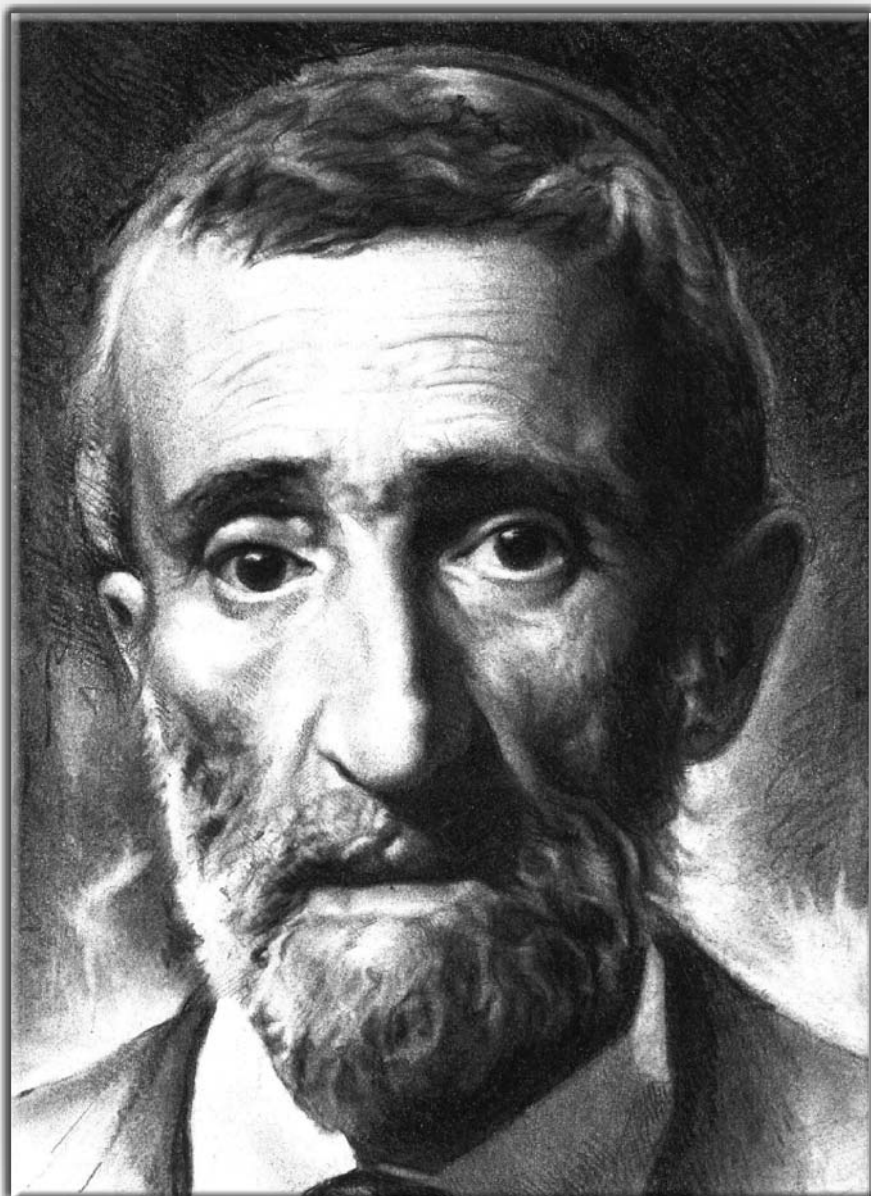
רבי אליעזר זאב מרילוס

כבר בהיותו בחור - בתקופת מלחמת העולם הראשונה - נדד לברלין, שם גדל אצל סבו האדמו"ר רבי חיים יחיאל מדאמבראווא. הוא התגורר בברלין שנים ארוכות, נישא והקים בה את משפחתו.

בשנת תרפ"ט הגיע הרבי מליובאוויטש, אז חתנו של מוהריי"צ מליובאוויטש, לברלין יחד עם רעייתו הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא. בברלין של אותן שנים היו הרבה בתי כנסת, אולם הרמ"ש, חתן האדמו"ר הריי"צ, בחר להתפלל בדרך כלל בבית הכנסת של הרב מדאמבראווא.

הרבי התהלך בברלין מבלי שכמעט ידעו מיהו. צנוע ונחבא אל הכלים, וכמעט רוב הזמן היה ספון בביתו, שקוע בלימוד התורה יומם ולילה. הוא היה יוצא לתפילות ובאי" אלו פעמים נדרשות, אך לא הרבה יותר מכך.

"יום אחד נודע שמו של הרבי", סיפר לימים הרב מנחם מענדל מרילוס לבנו הרב חיים דוד שי מרילוס. הוא סיפר כי היה זה בגין עליה לתורה שעלה, אך לא ידע לפרט הרבה יותר מכך.

הרב מנחם מענדל מרילוס זצ"ל (איור)

רק לאחרונה התפרסם הסיפור במלואו, עם כל הפרטים, על ידי אחד מנכדיו של האדמו"ר מדאמבראווא להפקת הסרטים "JEM".

היה זה כאשר האברך הצעיר, שהיו שידעו כי הוא אינו אלא סטודנט, כובד בעלייה לתורה, ובסופה נדב נדבתו. לאחר השבת הגיע לשלם את נדבתו, וכשביקשו לרשום לו קבלה, נשאל לשם משפחתו, והשיב "שניאורסאהן".

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

לאדמו"ר מדאמבראווא היה מנהג, אשר מדי שבוע היו מביאים בפניו את הקבלות שניתנו לתורמים. משנתקל אותו שבוע בשם "שניאורסאהן" התפלא ביותר, ושאל את הגבאי, 'איך מגיע לכאן שניאורסאהן? יש כאן שניאורסאהן ואיך מודיע לי?!' הגבאי הזדרז להודיע לרבי כי האדמו"ר התעניין אודותיו, ומאז נוצר קשר ביניהם בין הרמ"ש לבין האדמו"ר מדאמבראווא.

ברבות הימים נוצר קשר חם בין הרבי לרב מנחם מענדל מרילוס, שכאמור, היה גאון עצום, בקי בש"ס ובפוסקים כמו גם בספרי קבלה וחסידות.

סיפור מעניין סיפר הרב מרילוס לבנו מאותם ימי ברלין אפופים:

יום אחד פנה לר' מנחם מענדל אחד ממכריו, וסיפר לו כי כשהלך ברחוב, ראה קבוצת מנקי רחובות מטעם העירייה עסוקים בעבודתם. לפתע הבחין כי מבגדו של אחד מהם השתלשלה ציצית. היה זה מחזה נדיר, ואותו מכר החליט לעקוב אחר אותו מנקה הרחובות במטרה לדעת את מקום מגוריו. מנקה הרחובות שם לב לעוקב הלא־רצוי, ופנה אליו בהזהירו נמרצות לבל יגלה לאיש אודותיו. למרות האזהרה, לא התאפק הלה, אזר אומץ וסיפר על כך לרב מרילוס. בראשו החריף תפס כי הלה אינו סתם יהודי, אלא אדם בעל נשמה גבוהה, ושמה צדיק נסתר הוא.

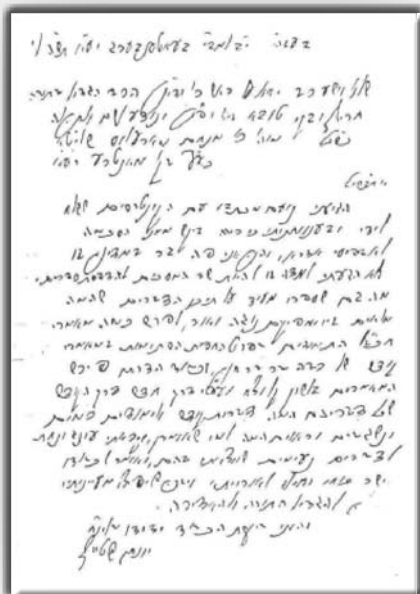
מני אז, כל יהודי שהיה צריך ברכה לרפואה, לישועה, ובכל עניין, היו אנשים רושמים את שמותיהם על פתק ומביאים לאותו יהודי; הוא מצדו היה הולך בהסתר לביתו של מנקה הרחובות שהיה מברך. למותר לציין כי הברכות כולן התקיימו אחת לאחת.

יום אחד אותו יהודי נחלה מאוד, ובצר לו פנה ביקש מאחד מחבריו שייגש אל ביתו של מנקה הרחובות כדי שיזכירו לברכה ולרפואה. הוא אף גילה לו את הסוד הכמוס - מקום מגוריו של המנקה. הלה מילא את מצוותו, אלא משהגיע למקום, גילה כי הבית ריק, וכי מנקה הרחובות ארז את מיטלטליו ונעלם מהמקום. כששאל את השכנים אודותיו, סיפרו כי עזב את ביתו באופן פתאומי. הם התפלאו על עצם השאלה אודותיו, שכן לטענתם הוא היה צועני נודד...

מני אז לא נודעו עקבותיו, וגם זהותו נותרה אפופת מסתורין עד עצם היום הזה.

שנת תרצ"ג תפס הצורך ימ"ש את השלטון בגרמניה, והחל להעצים את רוח האנטישמיות כמו גם את הגאווה הלאומית בקרב בני העם הגרמני. הדעות הגזעניות כמו גם ההסתה הפרועה כנגד העם היהודי, הלכו וגברו ואף עברו לפסים מעשיים בדמות הצקה ליהודים וסיכון חייהם בצורות שונות ומשונות. לעיתים היו גרמנים צעירים תופסים יהודי שחלף ברחוב לתומו, ואומרים לו 'אתה יהודי, ואתה תשלם לנו כדי שנוכל לשתות'. הם היו נוטלים את

הסכמת הגאון הרב יהונתן שטייף זצ"ל

היהודי למקום ההוללות ומוציאים ממנו את כספו, ורוב הפעמים אף היו רוצחים אותו נפש.

איתרע מזלו של הרב מנחם מענדל מרילוס, ובאחד הימים של שנת תרצ"ו, כשהלך ברחוב, תפסוהו כמה צעירים שיכורים והכניסוהו למרתף חשוך שהיה בסמוך. עד מהרה הבין כי הם לא מתכוונים לשחרר אותו, וכי הוא נמצא בצרה אמיתית.

בין הגויים הבחין לפתע בגרמני שעבד בשביל השותף העיסקי שלו. הרב מרילוס פנה אליו ואמר לו: "אם תשאיר אותי פה, לא יהיה מי שישלם לך את המשכורת! ובכלל, לא כדאי לך הדבר". הגוי אכן החל לחשוש שמא יאבד את עבודתו, ושכנע את חבריו כי הוא ייקח

את היהודי אל החנות ממול לשתות קפה, ולאחר מכן יחזיר אותו. מובן שהרב מרילוס ניצל את העובדה וברח כל עוד נפשו בו. הוא הגיע לביתו רק ב-4 בבוקר, לשמחת לב בני משפחתו שכבר המתינו לו בחדרה עמוקה.

הרבי מרילוס הבין כי כלתה הרעה, ועוד באותו לילה ארז את המזוודות, ויחד עם בני משפחתו עזבו את גרמניה, ונסעו לפולין, משם המשיכו לצרפת.

במשך שנים אחדות התגוררו בפאריס, שם נדמה כי יזכו למעט שקט. בפאריס כיהן כרב בבית הכנסת "סובלקא" על פי דרישת ראשי הקהל, מסר שיעורים והרים קרנה של תורה.

רבי מנחם מענדל מרילוס אף הרשה לעצמו לסדר את כתבי חידושי תורתו ולהביאם לדפוס, אלא שבדיוק אז פרצה מלחמת העולם השנייה, וחלק ניכר מכתבי היד אבדו ונעלמו. רק חלק מועט נמצא ונשמר. מהתבוננות קלה בכתבי היד ניתן ללמוד על גאונותו האדירה של המחבר. הוא אף זכה לקבל הסכמה מהגאון הרב **יהונתן שטייף זצ"ל**, אחד מפוסקי ההוראה הידועים בארה"ב.

בי מנחם מענדל בחושיו הבריאים והמחודדים, ידע לזהות את הסכנה מראש. כבר עם פתיחת החזית בין צרפת לגרמניה באביב ת"ש, הבין כי מיקומו בצרפת אינו חסין מפני הנאצים ימ"ש, וזאת למרות שרבים האמינו עדיין בכוחה של צרפת במערכה. שוב נאלץ היה ליטול את מקל הנדודים ולברוח.

שריד בארץ ניכר

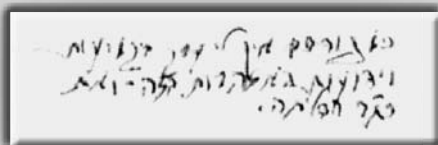
משפחת מרילוס לדורותיה, הייתה משפחה רבנים נחשבת. כל אָקֵיו של הרב מנחם מרילוס שימשו כרבנים וכמורי דרך בקהילות שונות.

אחד האחים, הרב **יצחק מאיר מרילוס**, התגורר בבוקרשט שברומניה במשך יותר מעשרים שנה, ושימש במסירות נפש בתפקיד רבנות למרות שלטונו של הרודן צ'אוצ'סקו. הוא סייע ליהודיה הקשישים של רומניה שעדיין נותרו לאחר עזיבתם של אלפי צעירים לארצות החופש והרווחה. למרות הקושי, נהג כל השנים באורח חיים חסידי, והיה היהודי היחיד ברומניה שהלך בשבתות כששטריימל מעטר את ראשו.

בשנת תשמ"ו חלה מאוד והוא הוכנס לבית אבות מקומי במקום לבית הרפואה, שכן מדיניות שלטונות רומניה באותם ימים הייתה, שזקנים הנוטים להיפטר מן העולם, יתכבדו להעביר את זמנם האחרון בבית האבות, ולא יעמיסו על המערכת הרפואית.

אחיו ר' שמעון מרילוס ע"ה, ויבלח"א אחיינו הרב ישראל מרילוס שי' יצאו מבלגיה לרומניה על מנת לשהות עמו ולסעדו במה שאפשר. היה זה ערב שבת כאשר הגיעו לרומניה. "היתה זו שבת קשה מנשוא" נזכר ר' ישראל מרילוס. "התנאים הגשמיים שהיו ברומניה באותן שנים, היו מינימאליים. החל מהשעה שש בערב לא היו מים בברזים, שלא לדבר על אוכל כשר ותנאים נחוצים אחרים".

בליל שבת השיב הרב יצחק מאיר את נשמתו לבוראה, זקן ושבע ימים. במשך הלילה והיום נשאר האחין לידו, לשמירה ולאמירת פרקי תהלים. כשביקש ליטול ידיים, לא מצא מים. לאחר חיפושים מצא לפתע סיר מים עומד בחוץ, ובהם נטל את ידיו. לאחר מכן התברר כי מים יקרים אלו נועדו לנקות את כלים רפואיים שונים.

מענה מהרבי להרב יצחק מאיר מרילוס, בשולי מכתב מה' מנחם אב ה'תשמ"ג: "כמפורסם אין לי עסק בקמיעות וידועות האזהרות בזה - ואת כת"ר הסליחה".

במוצאי שבת נודעה השמועה על פטירתו, ויהודים מרחבי העיר הגיעו להלוויה. בין אותם יהודים היו שלושה יהודים חסידיים שלא נראו כבני המקום. ר' ישראל הנדהם שאלם לפשר שהותם במקום, והשיבו כי הם נמצאים במדינה כדי לשחוט עבור מעט היהודים שנותרו.

"כמה זמן אתם פה?" שאל האחין.

"שלוש שנים", השיב המבוגר שביניהם.

"שלוש שנים???" נדהם ר' ישראל, "ואני נמצא כאן שבת אחת ולא מחזיק מעמד..."

"הרבי שלח אותנו לכאן", הגיעה התשובה.

"איזה רבי?" התעצמה הפליאה.

"הליובאוויטשער!..." באה התשובה.

ההלוויה נערכה למחרת ביום ראשון. למרבה הצער, ה'חברא קדישא' במקום לא עבדה כראות, ור' ישראל הודיע כי אינו מוכן בשום אופן שיטפלו בו. הוא עצמו יחד עם דודו, טיפלו בכל מהלך הקבורה מהחל ועד כלה, והביאוהו ברוב כבוד לקבר ישראל, למנוחת עולמים.

בתחילה נמלט לתוככי צרפת, לאיזורים הדרומיים אליהם הנאצים טרם הגיעו, שם שרר שקט יחסי. אך כעבור זמן לא רב, החלו לערוך גירוש של היהודים שהתגוררו שם. הרב מרילוס הבין לא לעולם חוסן, והוא קרא ליהודים נוספים באיזור לברוח על נפשם מאימת הנאצים. אלו חשבו כי הוא רואה שחורות יתר על המידה, והרגיעו עצמם שהנאצים לא יכבשו אזורים אלו. אחד היהודים במקום אף הגדיל לעשות, שצחק על פחדו.

ואכן, כאשר הנאצים השלימו את כיבושה של דרום צרפת, נתפסו היהודים ונשלחו למחנות עבודה. אותו יהודי שלעג לו, הצליח לשלוח לו מכתב 'אנחנו צחקנו עליך אבל אתה צדקת'. אבל היה זה כבר מאוחר...

בהזדמנות הראשונה אכן נמלט עם בני משפחתו לשוויץ. הגבול בין צרפת לשוויץ סומן בנהר ארוך ורחב. הוא מצא גוי שהסכים להעביר אותו ואת בני משפחתו תמורת כסף רב. היה זה לילה אפל כאשר חצו את הגבול. הפחד היה עצום, שכן פטרולים של הצבא השווייצרי הסתובבו כל העת וחיפשו אחר מברחי גבול. מי שנתפס, אחת דינו היה להימסר לידי הגסטאפו.

זמן קצר לאחר שהגיעו לשוויץ, אכן נתפסו על ידי הפטרול השווייצרי, אך בתושייתם סיפרו כי הגיעו לשוויץ מגבול אחר, ולא ממדינה בה שלטו הנאצים, ולכן לא הוסגרו בחזרה לידי הגסטאפו.

משפחת מרילוס הוכנסה למחנה פליטים שנבנה במיוחד עבור הפליטים שהגיעו לשוויץ. במקום זה שמר הרב מרילוס על עצמו וכמעט שלא אכל כלום. הוא טען כי המטרה של מייסדי המחנה היא לנצר יהודים, אך מעט הפליטים היהודים ששהו

נס ההצלה

בלבו של בית העלמין בבוטשעטשע, ניצבות ועומדות שלוש מצבות על ציוני הצדיקים האדמו"ר רבי אליעזר זאב זצ"ל, ובנו האדמו"ר רבי יוסף אהרן זצ"ל, והנכד רבי אליעזר זאב זצ"ל. שירי נרות נשמה, פיה שחור ופתקי ברכה היו כעדות אילמת לכך שבעבר פקדו מתי מעט את המקום. שתי המצבות שנראו כחדשות, בלטו מאד נוכח העזובה ששררה סביב. בית הקברות כולו היה נטוש ומנותק, מלא קוצים וחרולים.

סיפור חידושן של המצבות, היה מפליא ומסעיר כאחד, וקשור לנס גדול שארע לנינם הרב מנחם מענדל מרילוס שי', המתגורר כיום באנטוורפן שבבלגיה.

הסיפור ארע בשנת תשנ"ו, כאשר ר' מענדל מרילוס שי' נסע עם ר' **מרדכי מנחם ניווירט** לבוקרשט במטרה לפקוד את קברי אבותיו הצדיקים הקדושים שבוטשעטשע. הוא נחת בבוקרשט ומשם המשיך לבוטשעטשע, שם מצא את בית החיים עזוב ומוזנח. היה זה יום חמישי בשבוע. לאחר שנשא תפילה, ביקש לשוב לביתו שבאנטוורפן. עד מהרה התברר לו כי לא יספיק להגיע מבוטשעטשע לבוקרשט, מרחק של שש שעות נסיעה. חברת התעופה הציעה לו לטוס במטוס שייצא למחרת בבוקר וכך יספיק להגיע לביתו לפני כניסת השבת, אך לבו אמר לו להתעקש לנסוע באותו ערב דווקא, כפי התכנית המקורית, וזאת למרות שנדרש ממנו בגין כך לשלם \$700, סכום רב.

ואכן, כבר באותו ערב הגיע לביתו שבבלגיה, עייף ומרוצה. למחרת נודע לו כי הטיסה שיצאה בבוקרו של יום שישי, בה הוצע לו לטוס, נפל והתרסק... בבת אחת הבין את גודל הנס שזימנו לו משמים. בו במקום נדר לשקם את ציוני אבותיו האדמו"רים. לימים לא רבים קיים את נדרו במלואו, והוא טרח ועמל רבות לשיפוץ הציונים ולהעמדת מצבות חדשות ומפוארות כיאה לצדיקים אלו.

במקום, לא האמינו לו. הם טענו כי הללו מבקשים לעשות חסד נטו. כמו תמיד, התברר כי הרב מרילוס צודק, כאשר מטיפים שהגיעו מטעם מייסדי המחנה, החלו לדבר איתם על המרת הדת.

מלחמה הסתיימה. אירופה נשארה עשנה, ונהרות של דם שטפוה. אודים מוצלים מאש הסתובבו בה, ניסו לחפש קרובי משפחה. אך לא נותרו הרבה, אחד מעיר ושניים ממשפחה.

משפחת מרילוס הייתה צריכה לבחור לעצמה מקום מגורים חדש. קרובי משפחה שהיו להם בבלגיה, הזמינו אותם להצטרף אליהם. בעיר גם היה בית כנסת שחיפש רב, ונראה היה שבזכות משרה זו יוכלו להתחיל להתבסס בחיים נורמליים ותקינים.

ואכן, ראשי הקהילה וגבאי בית הכנסת שב'טערליס שטראסה' התרשמו מדמותו ומאישיותו של הרב מנחם מנדל מרילוס וקיבלוהו כרב עליהם. לקהילה זו הצטרפו במשך הזמן גם יהודים רבים מארצות אירופה השונות, והוא שימש עבורם כדמות רבנית ומורה דרך.

"תפארת מנחם", ספרו של הרב מנחם מענדל מרילוס זצוק"ל

בשלב מסויים התבקש לכהן כדיין בקהילה, והוא נענה להם, אך משעמד מקרוב על מצב הקהילה וראה כי רבו בה המחלוקות, וויתר על המעמד והתפקיד, העיקר שלא להיות מעורב במחלוקות.

אורח חייו והנהגתו היו מבוססים על אורח חיים חסידי. את רוב זמנו הקדיש ללימוד ולכתיבת חידושי תורה.

*

חייו היו מלאי תלאות ונדודים. ביקש היה לישוב בשלווה, אך קפץ עליו רוגזם של גויים, ובכל פעם נאלץ היה להעתיק עצמו ולנדוד הלאה. רק בשנותיו האחרונות זכה למעט מנוחה, כאשר את זמנו הקדיש לתורה ועבודה.

בתקופה האחרונה לחייו התגורר בבית בנו ר' חיים דוד שי'. היה זה ליל שבת כאשר אחיו, הרב שמעון מרילוס ע"ה - שהיה גאון גדול ושימש כרב בית מדרש בעיר צ'רנוביץ' - שהה לצדו לסעדו, אם יזדקק לכך. באמצע הלילה התעורר הרב מנחם מענדל וביקש להעיר את בנו חיים דוד, אך אחיו ביקשו שלא לעשות זאת כדי שלא להפריע למנוחתו של הבן. הבקשה שחזרה על עצמה בשניה ובשלישית, לא נענתה. הוא קם אפוא ממיטתו פתח את החלון, נטל ידיו ואמר את הפסוק "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", והשיב נשמתו לבוראה.

היה זה ביום שבת ל' בסיון תשכ"ו והוא בן שבעים שנה, שבע תלאות.

מבאזל לארץ ישראל

קווים לדמותו של איש החינוך,
מראשי הקהילה היהודית בבאזל (שווייץ),
הרב אברהם יהודה דז'לושינסקי ע"ה
(סבא־רבא של החתן)

ותר מארבעים שנה נמנה הרב **אברהם יהודה דז'לושינסקי** עם בכירי עסקני הקהילה היהודית בבאזל, תלמיד חכם מובהק ומחנך ותיק. בעשרות שנים אלו זכה והעמיד אלפי תלמידים המפוזרים בכל רחבי העולם היהודי, בהם גם רבנים, מורי הוראה, אישי חינוך ומרביצי תורה.

הרב דז'לושינסקי תמיד היה מוצא עצמו בראש המערכה למען הכלל. הוא שימש כסופר סת"ם, בעל תפילה, בעל תוקע בראש השנה; מדי שבת קרא בשבת בבית הכנסת, ולעת שמחות אף שימש כ'גראמער' בחתונות שהתקיימו בקהילה, כשהוא חורז את חרוזיו באמנות רבה.

לצד גאונותו האדירה בש"ס ופוסקים, ידענותו הכבירה בכל המפרשים שעל החומש, היה ענוותן אמיתי. מעולם לא נטל עטרה להתהדר בה. במשך שנים ארוכות היה משכים והולך לעמוד בעצמו על חליבת הפרות כיוון שהקפיד על 'חלב ישראל'.

לשיעוריו התורניים יצא שם, ומדי יום ביזמו היה מרביץ תורה אם בקרב תלמידים ואם בקרב בני הקהילה במסגרות הלימוד השונות.

הרב דז'לושינסקי הוא יהודי בעל ישרות "יקית" טיפוסית - מדבר בהטעמה מוהקצעת חושב היטב לפני כל מילה, מדייק בניסוחיו ומקפיד שלא לפגוע חלילה במישהו ולא לחשוף עובדות הקשורות בסודות של אחרים.

+

הרב אברהם יהודה דז'לושינסקי נולד בפרנקפורט ביום י"ט באדר תרפ"ג, להוריו הרב משה שמואל ומרת נחמה.

כבר בגיל ילדות נוצר קשר בינו לבין בית ליובאוויטש, קשר שנמשך לאורך עשרות בשנים. הקשר החל עוד בבית הוריו, שאמנם לא היו חסידי חב"ד אך היה להם קשר משפחתי עד ליובאוויטש שבעקבותיו נוצר גם קשר של לימוד ואהבה גדולה.

הקשר הזה עם חב"ד נוצר דרך דודו. סבו ר' אברהם יהודה השיא את בתו לאחד מגדולי החסידים, רבי ישראל משה ברבאש, בנו של הבורויסקער רבי שהיה בן דוד שני של הרבי. הוא היה זה שקישר את המשפחה עם ליובאוויטש.

כשהרבי הקודם רבי יוסף יצחק נ"ע שהה זמן מה בפאריס, בטרם יצא לדרכו בכיוון ארה"ב, נכנסו הוריו ליחידות יחד עם בנם. זו הייתה הפעם הראשונה שבה ראה את אדמו"ר הריי"צ. הוריו ביקשו מהרבי הריי"צ ברכה בעבורו "הרבי שאל מה ואיפה אני לומד ונתן לי ברכה ללימודים", זכר הרב דז'לושינסקי היטב את המעמד ההוא.

כאשר עזב הרבי הריי"צ את פאריס בדרכו להמשך המסע, ליווה אותו גם

הרב אברהם יהודה דז'לושינסקי זצ"ל

הרבי מליובאוויטש בצעירותו

דז'לושינסקי הצעיר. בשלב מסוים מישוהו אמר לו 'בוא נלך מכאן'. הדברים הגיעו לאוזניו הרבי הריי"צ שהגיב: "יהודי לא עוזב, הולכים..."

אברהם יהודה הצעיר זכה להכיר באותה תקופה גם את חתנו של הריי"צ, הרמ"ש. ההיכרות החלה בשנת תרצ"ו, שנים אחדות לאחר חתונתו של הרבי, בתקופה ששהה בפאריס עם הרבנית מרת חיה מושקא ע"ה.

"הייתי אז נער בן 12", היה מספר הרב דז'לושינסקי, "ובבית דיברו הרבה על חתנו של הרבי ששהה בפאריס. באותה תקופה היה בפאריס בית כנסת גדול של חסידי ליובאוויטש שנקרא 'רי די רויזה' והרבי החל לתת שם שיעור פעם בשבוע. כשאבי שמע על כך החליט מיד ללכת לשמוע את

השיעור. הייתי אמנם רק בן 12, עדיין ילד, אבל מבין עניין; וכשאבא הלך לבית הכנסת של הליובאוויטשים לשמוע את השיעור, הצטרפתי אליו. שם ראיתי את הרבי לראשונה, וכך שמעתי אותו לראשונה ובאותם שיעורים החלה גם המשיכה שלי אליו."

הרב דז'לושינסקי לא רק ניחן בזכרון טוב, אלא גם בעין מתבוננת: "כילד, מראה פניו הקדושות והאציליות עשה עלי מיד רושם חזק. היה לרבי זקן שחור קטן, ויותר מכל התרשמתי מהעיניים. מבטים חודרים שלא השאירו אף אחד אדיש. כבר אז אנשים חשו ברבי שהוא משכמו ומעלה וצפוי לו עתיד גדול."

אברהם יהודה ישב בשיעורים ליד אביו, ועקב בהתרגשות אחר כל מילה של חתן הרבי. אחרי כל שיעור היה נשאר בבית הכנסת ועונה לשאלות, רוב־רובם של מאה האנשים שהשתתפו בשיעור, נשארו לשאול ולשמע.

באחד השיעורים היה מחסור בגמרות, ואנשים הצטופפו אפוא שניים־שניים סביב כל כרך, והקשיבו לשיעור שיצא מפי הרבי. אחד האנשים ביקש להצטרף ולעיין עם הרבי בגמרתו, אך שם לב כי הרבי מקפיד שאיש אחר לא יסתכל עמו בגמרא שמולו. רק לאחר השיעור התברר כי הייתה זו בכלל מסכת אחרת, וכי כל השיעור קרא הרבי מתוך הזכרון, כולל רש"י ותוספות...

למרות שנראה צעיר, הרבי הקרין סמכות ואנשים לא היססו לבקש את עצתו

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

גם בבעיות פרטיות ואישיות. הרבי היה אדם מסודר, איטי, ומחושב. כל מילה היתה סדורה בפיו. מעולם לא אמר מילה אחת יותר ממה שצריך. אנשים הבחינו בזאת וההערכה אליו היתה עצומה. כך גם בתשובותיו לשאלות, הוא היה משיב לאנשים בשקט ובנימוס רב, כל מילה מחושבת. אנשים בפאריס דיברו על כך. אמרו שכל מי שהיתה לו בעיה והתייעץ עם הרבי - בעייתו נפתרה.

אנשים היו שואלים אותו בנושאים רבים; בבעיות שבין איש לאשתו, בין אדם לחברו, בבעיות עסקיות - ויהודי פאריס סיפרו שהוא פתר את הכל. אפילו אותם "ייקים" שמעולם לא הלכו להתייעץ עם "רבי" - הגיעו אליו. היו שפנו אליו פשוט כדי לראות ולהכיר איש חכם וליהנות לשמוע ממנו דברי עצה ותושייה. "אילו היו מקבצים את כל המעשים והמקרים בהם עזר לאנשים באותן שנים בהם התגורר בצרפת" - סח לימים הרב דז'לושינסקי מידיעה קרובה - כבר היו מקבלים אותו בתור 'רבי גדול'.

ותה תקופה החלו לנשב באוויר רוחות רעות. קולות אנטישמיים פרועים עלו מגרמניה השכנה והעיבו על שמי אירופה היהודית. היטלר עלה לשלטון והחל להתסיס את העם הגרמני נגד היהודים. חלק מאותם "ייקים" שהתגוררו בגרמניה, הגיעו תכופות לפאריס לצרכים שונים. לא ייפלא אפוא, שרבים מהם חשו לאן נושבת הרוח, וחיו בחרדה גדולה.

במשך שנים מספר הכין הצורר את צבאו, ובשלהי תרצ"ט פתח במסכת כיבושיו, בתחילה את פולין, ממנה המשיך לעבר שאר מדינות אירופה. מלחמת העולם פרצה; דם ואש ותמרות עשן עלו מאירופה הדוויה.

מפגשו השני של הרב דז'לושינסקי עם הרבי היה בניצה מיד לאחר כיבוש צרפת על ידי הגרמנים ומשתפי הפעולה של ממשלת פטן. הרבי עצמו נמלט מפאריס הכבושה לניצה שטרם נכבשה, ובעודו ממתין שם לסידור אשרת הכניסה לארה"ב, פעל רבות בין פליטי יהדות אירופה שנמלטו אף הם לדרום צרפת.

הרב דז'לושינסקי התגלגל גם הוא לניצה, אף כי מסיבות אחרות. מאז פרוץ המלחמה עד הכיבוש הגרמני וכניעת ממשלת פטן, הצרפתים ראו בגרמנים אויבים ומשטרת צרפת גירשה לגבול גרמניה כל נתין גרמני - אפילו פליטים שנמלטו לצרפת מרדיפות הגסטפו בגרמניה.

כיוון שהרב דז'לושינסקי היה נתין גרמני, עמדו הצרפתים לגרש גם אותו לגרמניה. כשניסה לשכנע אותם שהוא שונא את גרמניה לא פחות מהם, העמידו לפניו אולטימטום: "תוכל להישאר בצרפת בתנאי שתצטרף לצבא צרפת ותילחם נגד הגרמנים". לרב דז'לושינסקי טרם מלאו 15, אך לא היתה לו ברירה והוא גויס, חויל ונשלח ל"חטיבת הזרים" של צבא צרפת.

לאחר הטירונות נשלח עם החטיבה לצפון אפריקה ונדד עמה בבסיסים שונים במרוקו ובאלג'יר, ואז נתגלה לשלטונות הצבא שכיזב בגילו וטרם מלאו לו 15. הוא נשלח מיד בחזרה לצרפת והועבר לעיר ניצה. בסיוון ת"ש פלשו צבאות הגרמנים לצרפת וכבשו את פאריס; הרבי הספיק להימלט לניצה, שם פגש בו הרב דז'לושינסקי פעם נוספת.

"באחד הימים אני רואה לפתע את הרבי הולך לאיטו ברחוב. הייתי בסך הכל בן חמש עשרה, חצי ילד חצי בחור, ומובן שלא היה לי קשר ישיר עם הרבי, אבל ידעתי מיהו ושמחתי לראות אותו. כבר אז הרבי עורר בי רגשי כבוד וביטול, ואם לא קשר ישיר, שמרתי אתו לפחות על קשר עין ועקבתי בהתרגשות אחר כל פעולה שלו."

באותם ימים נודע לו כי מורו ורבו, הגאון הרב **שמואל יעקב רובינשטיין** עומד בקשר של ידידות אמיצה עם הרבי, שאף התפלל בקביעות בבית הכנסת של הרב רובינשטיין. העובדה שהרב דז'לושינסקי היה תלמיד מובהק של הרב רובינשטיין, זימנה לו את האפשרות לראות את הרבי לעתים תכופות. הרב שמואל יעקב רובינשטיין עודד את תלמידו זה לקבל השפעה מחתן הרבי מליובאוויטש. "בכל פעם שתהיה לך בעיה, תתייעץ עם החתן של הרבי מליובאוויטש", יעץ לו.

שמו של הרבי נפוץ באחת ההזדמנויות בקרב יהודים רבים. היה זה לאחר פרוץ המלחמה; תנאי החיים היו קשים ולא היה ניתן להשיג מצרכים לחגים, אך הרבי כנראה התעקש להשיג "מצרך" מסוים - ד' מינים, ומאיטליה דווקא, כדי לקיים מסורת מבעל התניא שנטילת אתרוגים מקלבריה דווקא.

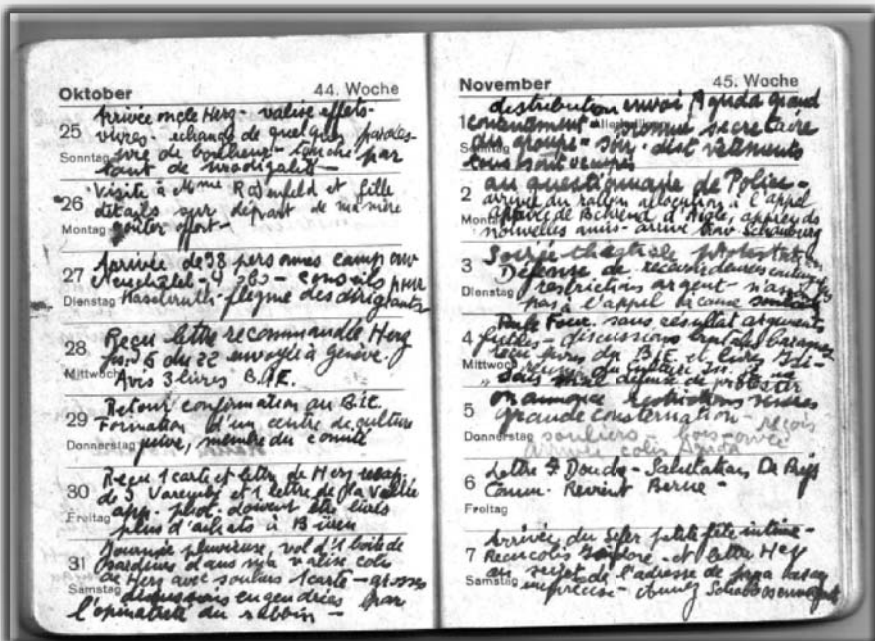
"אני זוכר שאנשים דיברו על כך שכבר כמה ימים לא רואים את האברך הצעיר, חתנו של הרבי מליובאוויטש, לפתע הוא חזר והתפרסמה שמועה שהאברך הצעיר נסע לאיטליה והביא משם ד' מינים כשרים ומהודרים. באותם ימים איטליה היתה בעלת בריתה של גרמניה, ונסיעה לשם היתה בגדר סכנת נפשות, ובמיוחד ליהודי. היתה זו כניסה לגוב האריות ממש. מובן שהשמועה עשתה לה כנפיים. כולם התפעלו מהתעוזה הזו - איך יהודי מעז לנסוע תוך סכנת נפשות כדי להביא אתרוג ולולב מארץ שהפשיסטים והגרמנים שולטים בה, ולו בשביל הידור מצווה. אף אחד לא העז לשאול את הרבי איך עשה את הדבר, אבל ד' המינים שהביא היו הסט היחיד בכל ניצה".

יד עם הכנס הקלגסים הנאצים לפרז, הוציאו פקודה לקיים רישום של כל התושבים על פי הדת והגזע שלהם. כוונתם השטנית הייתה שקופה, ומעלליהם הנפשעים במדינות שכבשו כבר היו ידועים במדה גדולה. תהליך השמדת יהודי פולין היה אז בעיצומו.

רבות הימים, החלו לתפוס יהודים ולשולחם למחנות עבודה ולמחנות השמדה. בין אלו שנתפסו היו הרב משה שמואל ומרת נחמה דז'לושינסקי. אברהם

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

היומן שרשם ר' אברהם יהודה בשנים ההן, בתארו את תלאותיו

יהודה נשאר אפוא לבדו, נער צעיר, תוהה ותועה בצרפת הגדולה. הוא לא איבד את קור רוחו, ובהזדמנות הראשונה נמלט לעבר הגבול של צרפת ושווייץ, משם ביקש לחצות את הגבול היבשת.

הניסיון הראשון נכשל. החיילים השווייצרים תפסו אותו והחזירו אותו חזרה לצרפת. גם הניסיון השני כשל. הוא התגלה ומיד החלו במרדף אחריו. כשהבחין שגילו אותו, החל לרוץ כל עוד נפשו בו עד שמצא עצמו לפתע בבית קברות יהודי. כוחותיו לא עמדו לו, והוא השתטח על האדמה, בוכה מרורים על גורלו. הייתה זו שעת ערב, והחייל שרדף אחריו לא הרפה. הוא הגיע עם כלב גישוש והמשיך את החיפושים, בעודו מאיר בפנסו בכל מקום אפשרי. נס גלוי ארע לו באותה שעה, ולמרות שהכלב היה קרוב אליו - לא נבח. למרות שהפנס האיר על פניו פעמים אחדות - לא התגלה. כעבור שעה קלה התייאש החייל ושב כלעומת שבא.

כשהאיר השחר, גילה כי הוא שוכב על מצבה. בהתבוננו במצבה, נדהם לראות כי זוהי מצבתו של יהודי בשם הרב תנחום שהתגורר באיזור והיה בבחינת "מת מצווה". הלה נפטר שנים אחדות קודם לכן, וכשלא היה מי שיביאו לקבורת ישראל, אביו והוא טיפלו בו והביאוהו לקבורת ישראל כדת וכדין. ר' אברהם יהודה חש כי זכותו של מת מצווה היא זו שעמדה לו שלא ייתפס בלילה, למרות שהכלב היה קרוב אליו; הוא הבין כי היה זה נס של ממש.

כעת היה עליו להמשיך הלאה בדרכו, אך הוא לא ידע מה לעשות. הוא ידע כי אם חפץ הוא בחיים, עליו לחצות את הגבול של צרפת, ולהגיע לשווייץ, אך הפעמיים הראשונות בהן נתפס, התישו את כוחו. הוא פתח אפוא סידור, והפסוק הראשון שעמד מול עיניו היה "הטוב כי לא כלו רחמיך ולא תמו חסדיך". הוא הבין כי חסדי שמים ורחמי של בורא העולם יעמדו לו.

בחורף תש"ג יצא לדרך בפעם השלישית, וזכה לנס גלוי. לאחר שחצה את הגבול הבחינו בו חיילים והחלו לדלוק אחריו. בהבזק של רגע, החליט משום מה להפוך את הקסקט לצידו השני. כמה רגעים אחר-כך הגיע אליו במרוצה אחד החיילים ושאל אותו 'האם ראית פה יהודי בורח?' ר' אברהם יהודה לא איבד את עשתונותיו והשיב בחיוב בהצביעו לעבר הכיוון השני.

התלאות הרבות, הצרות שאפפו אותו, התישו את כוחו והוא נחלה. לשם כך שם פעמי אל העיר צלרינה שבשווייץ, שהייתה בנויה על הר, והאוויר במקום היה מרפא.

עד מהרה השתלב בקהילה היהודית שהתגוררה במקום, וכשעמדו על ידיעותיו בלימוד, ביקשוהו שימסור שיעורים. הרב דז'לושינסקי נענה לבקשה זו בחפץ לב, והחל למסור שיעורי תורה ולעסוק בהפצת יהדות.

באותה תקופה הגיעה לעיר נערה צעירה בשם מאמצ'ע, פליטת אושוויץ, בודדה וגלמודה שהייתה חולה בשחפת. שדכן זריז הכיר בין שני הפליטים, וכעבור זמן לא רב נישאו, והקימו בית נאמן בישראל - בית חדש של תורה ויראת שמים, על חורבות העם היהודי שנכחד באירופה.

ם סיום המלחמה, התחדש הקשר בין הרב דז'לושינסקי לבין הרבי הריי"צ שכבר שהה בניוירוק. ממכתב שנשמר, ניתן ללמוד כי כבר בשנת תש"י, ימים לא רבים לפני הסתלקותו, התעניין אדמו"ר הריי"צ בפועלו של הרב דז'לושינסקי בנושא הרבצת תורה וכותב בשבחו **"ידידי הנעלה והנכבד וו"ח אי"א מוה"ר סימון שי' יעקבסאן אשר לפני זמן ביקר את מחנם הט' כתב לי בשבחו וכי עוסק בהרבצת תורה ובהשפעה טובה על סביבתו, אתענין לדעת בפרטיות ממהלך עבודתו, והשי"ת יהי בעזרו ויצליחו בכל הדרוש לו."**

במקביל חודש גם הקשר עם חתנו, הרמ"ש, קשר שנמשך ביתר שאת לאחר שקיבל את שרביט הנשיאות.

באותן שנים החל הרב דז'לושינסקי ללמוד רפואה. הוא התמיד בלימודיו שבע שנים עד לקבלת התואר! כשעמד לפני בחירת ההתמחות שלו, קיבל מכתב מהרבי ובו בקשה להישאר בתפקידו כמחנך וכמרביץ תורה, ולוותר על העיסוק ברפואה. למרות שכמעט נגע במימוש חלומו רב-השנים, קיבל והרב דז'לושינסקי את הדברים בלי לשאול שאלות. הוא נטש את עולם הרפואה, ושב להרביץ תורה

ויהדות כל ימיו, בהבינו כי זו היא שליחותו בעולם.

ואכן, במכתב שקיבל מהרבי ביום כ"ז בניסן תשי"ב, כותב לו הרבי במילים חמות: **"ויהי רצון שיזכהו השי"ת לקרב את לבם של בני ובנות ישראל הנמצאים במחנה לאביהם שבשמים ע"י ת"ת ביראת שמים, אשר זה ישמש ג"כ צנור וכלי להמשכת וקבלת ברכות השי"ת בעניינים הפרטים שלו. ובטח יודיע מפעולותיו הטובות בשדה החינוך"**.

במשך השנים התערה בחיי החינוך והעסקנות של הקהילה היהודית בבאזל. אישיותו הנעימה, ניסיונו העשיר ותבונתו הרבה גרמו לכך שקולו ודעתו היו נשמעים היטב בקרב ראשי הקהילה. רבים מענייני הקהילה הגיעו לפתחו ועצותיו קנו להם שם טוב.

לא פעם פנה לרבי וביקש את עצתו וברכתו בענייני הקהילה המסובכים שהיו על הפרק. כך למשל, כאשר ייסדה הקהילה היהודית בציריך את בית הספר היהודי הרשמי הראשון, נתבקש הרב דז'לושינסקי על ידי מנהל בית הספר בציריך מר אלכס לוויןשטיין, לעזוב את באזל ולעבור לציריך כדי לשמש כמחנך. כשלוש מאות תלמידים ותלמידות למדו בין כתליו, והמוסד שגשג והצליח. "לא ידעתי אם לקבל את הצעתם או לא", סיפר כעבור שנים, "שכן באותה תקופה חונכתי בבית הספר בבאזל שם היו עשרות תלמידים בלבד. שיערתי כי אם אעזוב את המקום, הוא יותר בסכנת קיום. ביקשתי אפוא הדרכה מהרבי כיצד לנהוג.

"לא חלף זמן רב, והרבי השיב לי שאין מבטלין מוסד אחד בשביל לבנות מוסד אחר, ולכן ייעץ לי שלא לעזוב את באזל, אך בהמשך הורה לי לקבל את ההצעה באופן חלקי. במילים אחרות, לקום שלוש פעמים בשבוע בשעה מוקדמת, לנסוע ברכבת לציריך ולמסור שם שיעורי תורה לתלמידים. בסוף המכתב הבטיח לי שהשם ייתן לי כוח לעמוד בעבודה הקדושה".

ראשי הקהילה בציריך לא אהבו את ההחלטה. הם טענו שאי אפשר ללמד גם פה וגם שם, ודרשו מהרב דז'לושינסקי להחליט איפה הוא רוצה לחיות וללמד, אך על פי עצתו של הרבי, התעקש לפעול בהתאם, ולהם לא היתה ברירה אלא לקבל זאת.

לא היה קל לממש את ההוראה הזאת. מדי בוקר היה משכים בטרם הפציעה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מחנה מענדל שניאורסאהן

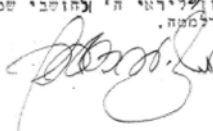
בית
כיוון ניסן השי"ב
ברוקלין.

החיה אי"א נוי"ג עוסק בצ"צ
מוה"ר אברהם יהודא סי' *

שלום וברכה!

ע"י הרה"ח החיה אי"א נוי"ג עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר מיכאל סי' טייטלבוים קבלתי את שמו ושמות ב"ב סי', וכתבתו אזכירו = בלי"ג = על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגים ז"ע, ויהי רצון שיזכהו השי"ח לקרב את לבם של בני ובנות ישראל הנמצאים במחנה לאביהם שבשמים ע"י חיה ביראת שמים, אשר זה יספיק ג"כ צנור וכלי להסמכת וקבלת ברכות השי"ח בעניינים הפרטים שלו, ובמתינתו מפקדו והוזהרנו בהשגל ההיגיון.

אקוה אשר מתחזק הוא בקביעות עתים לתורה, בתורה הנגלה ובתורה החסידות, וזמן לפסן סמועד ביהר עם הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"ג עוסק בצ"צ החיים מוה"ר צבי הירש סי' צאהלער, ובאשר נדברו 'רא' ה' אי"ש אל רעהו (ויספקת) טעם וכתב עכ"פ זכרו וראי ה' לחובבי שמו, אשר הכתיבה למעלה מסמכת סיוע ג"כ בהקבוצה דלמטה.

ברכה

השמש, והיה עולה על הרכבת המובילה לציריך. את תפילת שחרית היה מתפלל ברכבת, ומיד כשהגיע החל ללמד עד צהרי היום. או אז היה חוזר ברכבת לבאזל, ומתחיל ללמד ולחנך את התלמידים בבית הספר בבאזל עד רדת הערב. הייתה זו משימה מתישה וקשה, אך כיוון שהייתה זו עצתו של הרבי, הוא יישם זאת בקבלת עול מוחלטת במשך קרוב לארבעים שנה!

לא חלפו שנים רבות, והם הודו בפניו כי הרבי צדק, בהוסיפם כי אכן אפשר גם כך להסתדר בצורה טובה, בהוסיפם כי הם יודעים היטב כי אם היה עוזב, בית הספר בבאזל היה מתפרק ואולי אף היה גורם בעקיפין להתפוררות הקהילה...

אחד מחסידי חב"ד בציריך, ביקש בשלב מסוים להוציא את ילדיו מהמוסד החינוכי הזה. כששאל על כך את הרבי, התשובה שקיבל הייתה נחרצת: כל עוד הרב דז'לושינסקי עובד במוסד זה, אין להוציא משם את הילדים!... תשובה שהביעה את אימונו המוחלט של הרבי ברב דז'לושינסקי.

קשר של הרב דז'לושינסקי עם הרבי הלך והתפתח. מפעם לפעם מצא הרב דז'לושינסקי בתיבת הדואר שלו שיחות של הרבי ובהן מסומנים רעיונות שכדאי למסור בפני התלמידים. כמו כן, פעמים רבות ששלח לו מכתבי איחולים לשנה החדשה, וכן ברכות להולדת הילדים. פעמים אחדות הורה הרבי לשד"רים שביקרו באירופה להיכנס לביתו של הרב דז'לושינסקי.

באחד המכתבים כתב לו הרבי לקבוע עיתים לתורה בתורת הנגלה ובתורת החסידות עם הרב צבי הירש צאהלער שי מציריך. ואכן, בעקבות מכתב זה קבעו

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

השניים חברותא קבועה בתניא, כשלאחר מכן למדו גמרא. חברותא זו החזיקה מעמד שנים רבות.

לימים אף זכה הוא וזוגתו תבלחט"א הרבנית מאמצ'ע דז'לושינסקי להכנס ל'יחידות'.

"זה כבר היה בזמן שלא היו 'יחידויות', סיפר הרב דז'לושינסקי. "נכנסתי לרב גרונר ואמרתי לו שאני כותב לרבי שנים רבות, ואני מבקש להיכנס. הוא כמוכן השיב בשלילה כי כבר אין יחידויות, אך כנראה שאל את הרבי, ובסופו של דבר הוכנסו ליחידות אצל הרבי מבלי שאיש יידע על כך.

היחידות הייתה ארוכה למדי. הרבי שאל אותו אם הוא ממשיך בעבודת הקודש החינוכית; התעניין מה הילדים לומדים בבית הספר, כמה שעות בכל מקצוע, באיזה שפה מדברים והתעניין בפרטי פרטים של מערכת הלימודים. "כשהראיתי לו את תכניות הלימודים, שאל האם מתחילים ללמוד חומש מספר ויקרא או מספר בראשית? עם רש"י או בלי? ממש התעכב על כל פרט ופרט. נראה שהרבי היה מרוצה מרמת הלימודים".

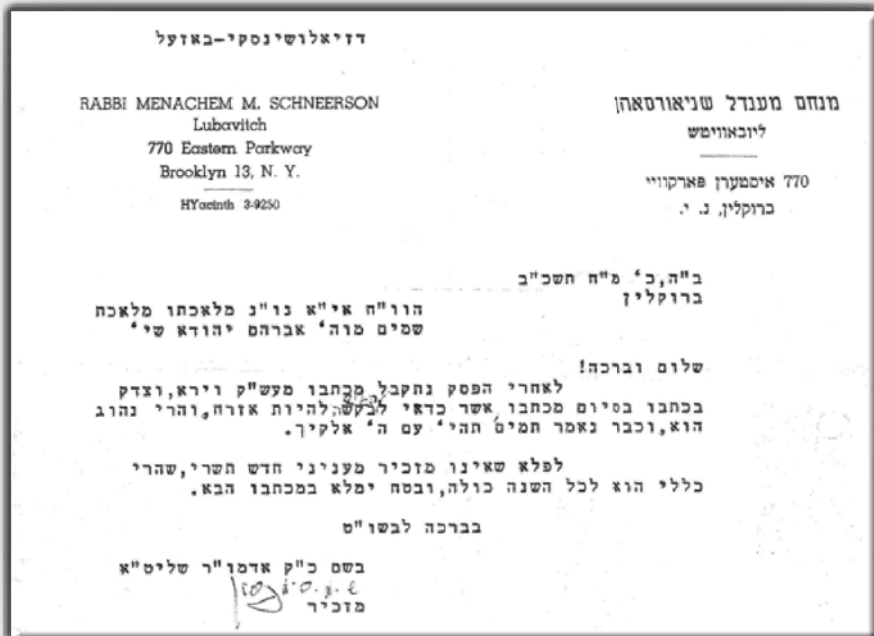
שאלתו של הרב דז'לושינסקי, הורה לו הרבי להמשיך לעסוק במלאכת החינוך.

בהמשך היחידות התעניין הרבי גם בחיי הקהילה בבאזל, התעניין במעשי הגבאים ובהנהגת הקהילתית. זו לא הייתה הפעם הראשונה, שכן במשך השנים הרבי ייעץ פעמים רבות לגבי חיי הקהילה, והחלטותיו - שהועברו דרך הרב דז'לושינסקי - השפיעו ישירות על כל יהודי באזל.

בקהילה היהודית היו שני פלגים - 'עדת היראים' וחלק נוסף של יהודים פחות אדוקים. במשך הזמן התפצלה הקהילה כל פלג הקים לעצמו בית כנסת. בעקבות הפילוג עלתה במלוא חריפותה שאלת חינוך הילדים - האם להכניס את ילדי הפלג השני לבית-הספר. רוב אנשי 'עדת היראים' טענו שאסור להכניסם מחשש להשפעה לא רצויה על ילדיהם. הרב דז'לושינסקי, כדרכו בשאלות גורליות, הפנה את השאלה לרבי.

"התשובה הייתה נחרצת. בית הספר צריך לקבל כל ילד מכל בית! אדרבא, בית הספר ישפיע על הילדים הללו ולא להיפך. אמנם, אין לקבל ילד רק במקרה שהוריו יסרבו באופן החלטי לאפשר לו להתקרב, וגם אז, כתב הרבי, יש לדחות את הילדים כדי לשמור על אחדות הקהילה ולא מחשש מהשפעתו".

אנשי פלג היראים לא היו מוכנים לשמוע בעצת הרבי, והיתה צעקה גדולה. הרב דז'לושינסקי, היפך טבעו הרך והאבהי, קם על רגליו ודיבר חד משמע: 'או שאתם מקבלים את הוראת הרבי כלשונה או שגם אני עוזב את בית הספר'. בלית ברירה ההצעה התקבלה.

מכתב מענה לרב דז'לושינסקי על שאלתו האם לקבל אזרחות שווייצרית

עברו שנים, וכולם, גם אנשי 'עדת היראים', ראו עד כמה נכונה היתה עצת של הרבי. השפעת בית הספר על ילדי הפלג השני היתה רבה, ובתים רבים נהפכו לשומרי תורה ומצוות בעקבות חינוך הילדים. "את האחדות שהרבי הזהיר עליה במכתבו, ראו רק זמן מה לאחר מכן", העיד הרב דז'לושינסקי. "היתה זו אחדות אמיתית שהשכיחה כמעט לחלוטין שהיתה פעם מחלוקת..."

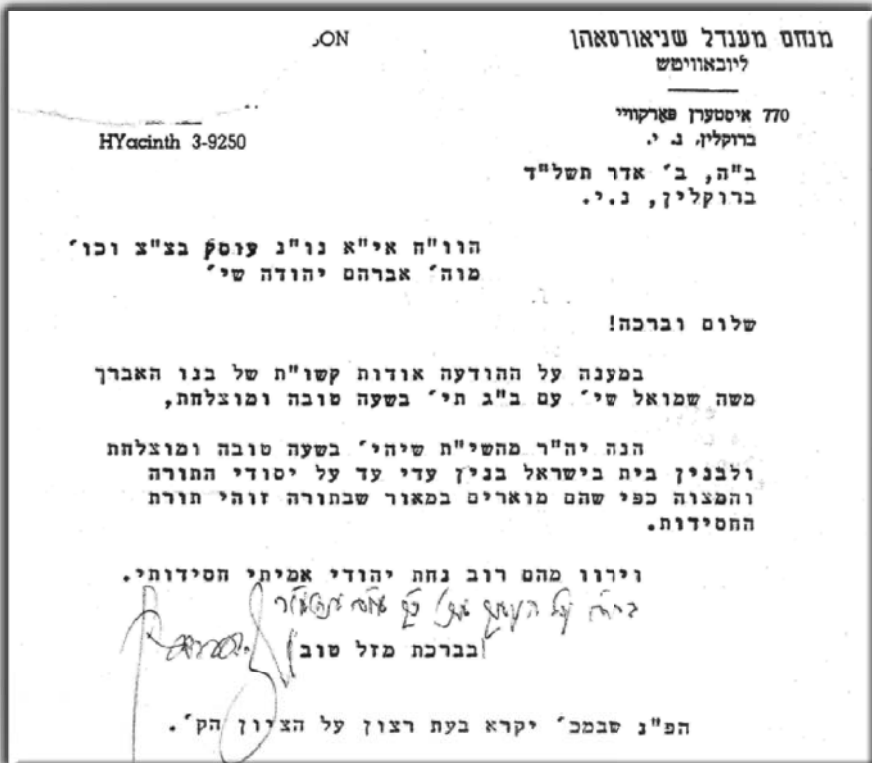
"משם, מהלשכה שלו בניו יורק, הרבי היה מעורב בחיי הקהילה ממש כאילו חי איתנו בבאזל", סיפר הרב דז'לושינסקי, והצניע את העובדה שהוא היה איש הקשר בין הקהילה לבין הרבי.

"במקרה אחר הרבי יישב מחלוקת מסביב שאלת משמעות הקדיש - האם הקדיש של 'עלנו' מהווה המשך של תפילה או רק עומד לעצמו כקדיש של אבל, ובמילים אחרות - אם אין אבל לא אומרים קדיש.

"כיוון שהנושא נגע בפועל, שאלתי את הרבי. התשובה שקיבלתי היתה מפורטת מאוד עם מובאות מעשרות ספרים ומקורות שהוכיחו כולם שהקדיש אינו רק עניין של אבלות אלא המשך של תפילה. מאז קיבלתי את התשובה הזאת אומרים אצלנו בבית הספר קדיש גם שלא באבל. אמירת הקדיש נהפכה אצלנו למנהג.

"באחת השנים התגלע וויכוח חדש בקהילה. היו אנשים שביקשו להתחיל את תפילת שחרית בחורף בשעה שמונה בבוקר, אך היו שהתנגדו לכך, בנימוק צודק

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

הרבי בכתב יד קודשו מודה לרב דז'לושינסקי
"בת"ח [בתשואות חן] על העתק מכ' [תב] כ"ק מו"ח אדמו"ר [הריי"צ]"

שהם חייבים להתייצב במקומות העבודה שלהם בשמונה, ולכן צריך להקדים את התפילה. עוד רגע היתה פורצת בקהילה מחלוקת חדשה, ואלמלא כתבתי על כך מיד לרבי שענה לי תשובה מעניינת, ויותר מזה נבונה.

"הרבי ייעץ שחלילה מלעבור על זמן התפילה; יש להתחיל את התפילה מוקדם, ומי שרוצה להתפלל יותר מאוחר, יבוא למניין המוקדם, יענה 'קדושה' ו'אמן' על כל קדיש וקדיש, ולאחר התפילה יניח תפילין ויתחיל להתפלל כרצונו. כך נפתרה גם הבעיה הזאת, וכך גם נהגו עוד שנים רבות..."

"בכלל, כל ההוראות של הרבי התקבלו בסופו של דבר על ידי כל אנשי הקהילה וכולם הפכו אצלנו למנהגים קבועים".

נשי הקהילה גם פנו לרבי בשאלות אישיות. לא רק יהודי באזל פונים אליו, אלא גם יהודים מלוצרן וציריך. כל מי שהייתה לו בעיה, היה פונה לרב דז'לושינסקי ומבקשו לכתוב לרבי או לשלוח עבורו מה שכתב

בבחינת 'אולי איוושע גם אני'.

"כתבתי גם הרבה מכתבים עבור אנשי הקהילה" - סיפר הרב דז'לושינסקי - "וגם הם נוכחו כל פעם מחדש שרוח אלוקים מפעמת ברבי. עוד לא שמעתי אדם אומר שקיבל מהרבי עצה שאינה הגונה, ולגבי זו ראייה מספקת לכך שהרבי ניחן ברוח הקודש. מול כל אדם חכם תמצא כאלה שיטענו נגדו שקיבלו ממנו עצה מכשילה, אבל אצל הרבי מליובאוויטש מעולם לא היה כזה דבר. במשך השנים כתבתי לרבי המון מכתבים שפירוטו עשרות בעיות קשות מכל תחום בהלכה ובחיים, וכל התשובות והעצות שקיבלתי היו מדויקות בתכלית.

"כשמתיעצים עם הרבי בכל נושא שבעולם, מבינים שאין בשרודם שיכול להיכנס לנעליו של אדם שאינו מכיר כלל באותו דיוק שעושה זאת הרבי. בכל פעם הרבי נכנס לפרטי פרטים ומצליח להבחין בכל הדיוקים שבבעיה. בבית הספר בציריך התגלו מספר בעיות. כשהרבי התעניין בהן שאל מספר שאלות ומיד נגע בנקודה הבעייתית, למרות שמעולם לא היה בטוח בית־הספר. אם למשל אספר לרבי שהיית כאן ושוחחת עימי, הרבי עשוי פתאום לשאול אותי: 'היו אגוזים באותו חדר?' - 'המפה היתה לבנה וחגיגית?' ואני תמה - מה פתאום שאל על אגוזים, ולבסוף מתברר שבמחשבותי קיום או היעדרות האגוזים בחדר נגעו בדיוק בבעיה..."

לא ייפלא אפוא שיהודי באזל פנו אל הרב דז'לושינסקי כדי שישלח לרבי בקשות ברכה. הוא עצמו התנסה לפחות ב'מופת' אחד שהסכים לספר עליו:

"לפני קרוב לשלושים שנה חלתה בתי במחלה קשה ביותר. צלצלתי למזכירות כדי לבקש ברכה והרבי היה על הקו. הוא שאל מה קרה וסיפרתי לו על מחלת הילדה. הדבר היה בימי 'ספירת העומר' והרבי שאל אותי אם אני שומר על הספירה, כלומר מגדל זקן. עניתי שכן והוספתי שאני נוהג כך בכל שנה ושנה. הרבי נשמע מרוצה ואז בירך אותי שבזכות זה הכל יהיה בסדר.

"עוד אני מוריד את השפופרת, ומבית הרפואה מצלצלים ומספרים שיש הטבה ניכרת, וכעבור ימים אחדים הבת החלימה לגמרי..."

בפעם אחרת היה הרב דז'לושינסקי מעורב במקרה של הצלת נפשות של אחד מבני הקהילה. לצורך כך התקשר הרב דז'לושינסקי למזכירות הרבי כדי לבקש עצה וברכה. למרבה הפתעתו, הרבי בכבודו ובעצמו הרים את האפרכסת השניה והציג עצמו בשם "שניאורסאהן". הוא שאל שאלות שונות, ולבסוף הרגיע כי אין ממה לחשוש - כפי שאכן היה.

בשבע השנים האחרונות לחייו, התגורר בירושלים עיר הקודש, וקבע בה את ביתו. אולם גם פה, בהיותו שבע ימים כשעשרות שנות פעילות ציבורית מאחוריו, לא נח על זירי הדפנה, והוא המשיך להרביץ תורה בשורה של שיעורים תורניים שמסר.

הרב אברהם יהודה דז'לושינסקי נפטר ביום י"ד באלול תשס"א, ומנוחתו כבוד בהר המנוחות בירושלים.

"אשר על העדה"

קווים לדמותו של סב הכלה
הרה"ח ר' חיים צבי ליפסקר ע"ה,
מראשי קהילת חב"ד בפתח תקווה

גנרל" כן כינוהו בני משפחתו לאחר שטיפס והגיע לדרגת סגן אלוף. הגנרל היה איש של תנועות, קצרות וחזקות. אי אפשר היה לטעות בפירושו. הוא לא היה צריך לומר "ברוך הבא" לבבי כדי להקביל פני אורח שבא לבית הכנסת "שלו". בית כנסת חב"ד בפתח תקווה. הוא היה ניגש בצעדים מדודים, ומבלי לומר מילה מושיט קדימה יד חזקה. כמעט לפיתה. אר"ז היה מרים את הראש בתנועה כה אופיינית, כמו אומר 'מי יהודי?' ואחרי זה: 'מאיפה יהודי?' בתום השיחה היה ממצה אותה במילים ספורות ומתומצתות "ברוך הבא, אנחנו שמחים שאתה פה איתנו", ואי אפשר היה שלא להאמין לו, כי זו מילה של גנרל.

ב"ממלכה שלו" - בית הכנסת חב"ד בפתח תקווה, איש לא נעלם ממנו: האורח החדש לעומת הוותיק שחסר, הבחור שהגיע מהישיבה אחרי חודשים או בן דוד שבא להתארח. הכיר וזכר את כולם.

הוא הכיר את כולם וידע מצבו של כל אחד, כי היה לו לב. לב גדול שהכיל כל כך הרבה...

*

הרה"ח חיים צבי נולד ב"ט שבט תרצ"ד, בעיר כותאס שבגרוזיה לאבי הרב אריה זאב (לייבל) ואמו הרבנית מלכה ע"ה. לבנם קראו על שם הסבא, רבה של פולטבה שבאוקראינה הרב החסיד חיים צבי ליפסקר ע"ה.

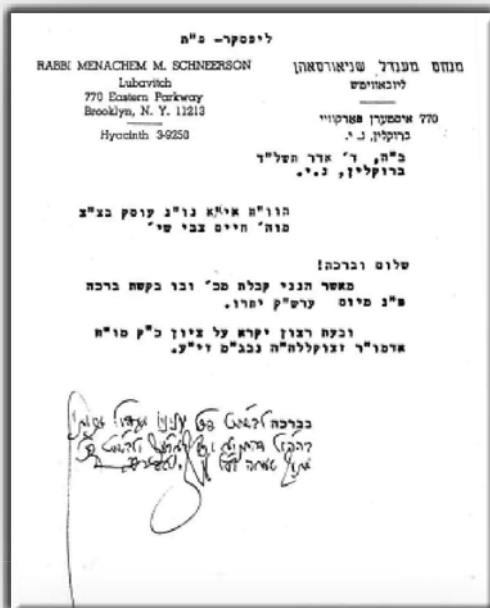
כמה שנים לאחר נישואיהם נשלחו ההורים בשליחות כ"ק אדמו"ר הרי"צ לעיר כותאס, שם פעלו בחירוף נפש למען היהדות בכלל והחסידות בפרט. את אוירת מסירות הנפש וההתקשרות לרבי ספג ר' חיים צבי כבר בבית הוריו.

בשנת תש"ט עלה יחד עם משפחתו לארץ הקודש. הוריו התיישבו בלוד והיו מהמייסדים של ההתיישבות החב"דית בלוד על מוסדותיה, מה שנקרא אז "שכונת הרכבת" ומאוחר יותר היה לשיכון חב"ד. תחילת התיישבותם של חסידי חב"ד בלוד לוותה בקשיים רבים שקשה לתארם; ראשי ההסתדרות וגורמים ממפלגת מפא"י לחמו בהם כל העת במטרה להכשיל את התבססותם של חסידי חב"ד בעיר.

כך למשל היה עם בית הכנסת חב"ד ששכן בבית אותו נטשו ערבים במלחמת השחרור. בוקר אחד הופתעו חסידי חב"ד בלוד לגלות שעל הבית כנסת נתלה שלט ועליו נכתב באותיות קידוש לבנה "מועדון ההסתדרות". ר' חיים צבי - אז בחור צעיר - יחד עם ר' יעקב נח שטרסברג, טיפסו והורידו את השלט ממקומו. כעבור זמן קצר הגיעו למקום שוטרים שביקשו לעוצרם, אך הבחורים התנגדו. אל המקום הגיעה הרבנית מלכה ליפסקר, אמו של ר' חיים צבי, ניגשה אל אחד השוטרים שהיה 'פעיל במיוחד', 'הורידה' לו סטירת לחי 'מצלצלת' והודיעה לו נחרצות: "הק.ג.ב. לא יכל לנו ברוסיה ואתם בוודאי שלא תוכלו לנצח אותנו". לאחר דין ודברים ממושך שוחררו הבחורים לדרכם.

הרה"ח חיים צבי ליפסקר

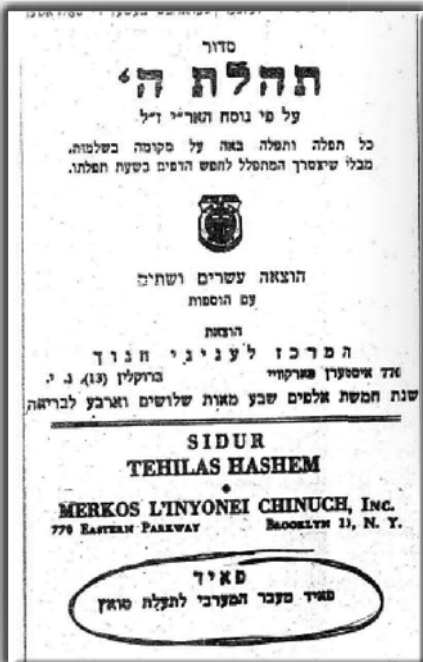
ר' חיים צבי ליפסקר בהדפסת התניא בכסיס הצבאי בפאיד. מימין הרב ניסן מינדל ומשמאל הרב שלמה מייזנצניק

לימים אותו שוטר, חיים שמו, מצא את דרכו ליהדות והפך להיות חסיד חב"ד, המתגורר עד היום בקראון הייטס. בסיפור חייו הוא שוזר תמיד את מפגן היהדות וסטירת הלחי שהביאו אותו לליובאוויטש...

ר' חיים צבי ע"ה למד והתחנך בישיבות "תומכי תמימים" בתל אביב ובלוד, שם ובבית הוריו שהיה 'מוסד' כשלעצמו, ינק את הרגש החסידי והגאון היהודי, והמשיך בכך בישיבות "תומכי תמימים" בחו"ל, וכן בהתוועדויות חסידיות בפוקינג שבגרמניה, בשכונת הרכבת שבלוד, ומעל הכל - בביתם החסידי והייחודי של הוריו.

כשהגיע לפרק 'האיש מקדש' נשא את רעיייתו תבלחט"א, מרת שפרה לבית שטרנברג. משפחה חסידית מהעיירה סונוק שבגליציה - משפחת רבנים, חסידים ואנשי מעשה,

שפרה, נולדה בשנת תרצ"ד, בימים של ערב המלחמה, לאביה הרב נפתלי, איש חסיד, ירא שמים ולמדן, שעסק כל ימיו בצרכי ציבור באמונה ולאמה האשה הצדקנית מרת הענטשע גיטל. שהיתה לו לעזר ואחיסמך בכל השנים. מאורעות המלחמה הפרידו בין בני המשפחה, והילדה הקטנה שפרה, הברירה

ר' חיים צבי ליפסקר מוסר את ספר התניא הראשון לשליחו המיוחד של הרבי, הרב ניסן מינדל

גבולות עם אחיה אברהם הגדול ממנה אך במעט. הם עשו את דרכם לארץ ישראל. יחד חצו מדינות וימים והוגלו לקפריסין על ידי האנגלים. בסופו של דבר הגיעו ארצה, ומאוחר יותר

התאחדה שוב המשפחה בעיר פתח תקווה. שפרה זכתה עוד לחיות עם אמה ולסעוד אותה בשנים שקדמו לפטירתה בלא עת, ולגדול ולהתחנך בצל דמותו הייחודית של אביה.

למעלה מעשור שירת בצה"ל בתפקידים בכירים והשתתף במלחמות ומבצעים מיוחדים בהגנה על עם ישראל היושב בארץ הקודש.

בשנת תשט"ז, נפצע בהתקלות עם מחבלי ה'פדאיון'. זמן רב שכב בבית הרפואה. בתמונה שהתפרסמה באותם ימים מטקס האזכרה לחמשת קדושי בית הספר למלאכה, וחונכת 'יד החמשה, נראה ר' צבי יושב בשורות הראשונות כשרגלו מגובסת לכל אורכה, לובש מדי צבא ולידו זוג קביים,

לאחר החלמתו מהפציעה, המשיך בתפקידים לוגיסטיים ביחידות שדה קדמיות.

הוא השתחרר משירות הקבע בדרגת רב-סרן אך במלחמת יום הכיפורים, כאיש מילואים, הוטלה עליו המשימה, לחצות את התעלה יחד עם כוחותיו של אריק שרון שפרצו לכיוון מצרים, ולהקים את המרכז הלוגיסטי שיהיה אחראי לאספקת תחמושת, דלק, ציוד ומזון לכל הכוחות שפעלו ממערב לתעלת סואץ. ר' צבי ליפסקר אכן הקים את היחידה ופיקד על בסיס מרכז האספקה שהקים בפאיד. באותם ימים הועלה לדרגת סגן אלוף שהוענקה לו

על ידי הרמטכ"ל דאז דוד אלעזר. גם במלחמת שלום הגליל, הקים יחידה דומה בעומק השטח הכבוש בלבנון.

ר' צבי ניצל בכל עת את תפקידו ומעמדו לקדש שם שמיים ולסייע בפעילות חב"דית. כך המלחמת יום הכיפורים, סייע במילוי הוראתו של הרבי להדפיס את ספר התניא בכל מקום, ללשכתו שבפאיד, בצידה המערבי של תעלת סואץ, הגיעה משלחת בראשות הרב ניסן מינדל ור' שלמה מיידנצ'יק ע"ה, וספר התניא הודפס במקום. על כך זכה לקבל מכתב מהרבי כתובה בכתב יד קודשו: **"לבשורות טובות בכל ענייניו, וגדול זכותו בהוצאה לאור זהתניא וכו' בארץ מצרים ולבשורות טובות בכל מתוך שמחה וטוב לבב.**

בכל תפקידיו הפיקודיים עשה רבות למען הפצת היהדות והמעיינות בקרב חיילי צה"ל ומפקדיו. הוא נהג להיות את פקודיו, חבריו ומפקדיו לבית הוריו הגדול בלוד, שם היו משתתפים בהתוועדויות חסידיות וספגו מהאווירה הייחודית והחמה. הרבה מפיקודיו זוכרים את המפקד עם הזקן שהיה דמות למופת.

בשנת תשכ"ט נסע ר' חיים צבי לרבי. חסידי חב"ד בפתח תקווה שלחו באמצעותו פ"נ משותף. כשנכנס ל'יחידות' הגיש את הפ"נ לרבי. הרבי הביט בכתוב ושאל "מי כתב את הפ"נ?" ר' חיים צבי ענה שלפי מיטב ידיעתו הרב חנזין, רב הקהילה. הרבי הגיב מיד ואמר כי נראה לו שהכתב הוא של החסיד ר' זושא וילימובסקי, דבר שאכן התברר לאחר מכן כנכון.

'יחידות' זו נמשכה זמן רב ובמהלכה העניק ר' חיים צבי לרבי ספר עתיק בכתב יד שהיה שייך לאחד מחבריו של אדמו"ר הזקן. מתנה ייחודית זו גרמה לרבי נחת רוח רבה. היחידות נמשכה למעלה מארבעים וחמש דקות ובמהלכה הרבה הרבי לדבר על חובתו לנצל את מעמדו כקצין בכיר במילואים למען שלימות הארץ.

ואכן, במשך השנים נושא שלימות הארץ היה קרוב ללב; הוא כאב ביותר את ההתדרדרות בשלומם ובטחונם של תושבי ארה"ק, דיבר על כך בכאב רב בעת ההתוועדויות ואף יצא להביע מחאתו בהזדמנויות שונות.

לאחר שחרורו מצה"ל המשיך לדאוג לביטחון ארץ ישראל. הוא היה חבר בפורום קצינים לביטחון ושלום, והיה מרצה ברחבי הארץ בענייני שלימות הארץ. הוא זכה לעידוד רב מהרבי לפעילותו זאת; בכמה מהיחידות להן זכה, דיבר עמו הרבי שוב ושוב על חובתו כקצין בכיר לפעול למען שלימות הארץ.

ר' חיים צבי זכה לעוד 'יחידות' ארוכות במיוחד ומכתבים רבים מהרבי.

משך שנים רבות היה מופקד על המערכות הלוגיסטיות של קונצרן 'עלית', ואחר כך בתשלובת המפעלים של 'טית בית ויטה'. לאחר שנים שבהן צבר ניסיון רב בהקמת פרויקטים וניהול מערכות גדולות, החליט להקדיש את כישוריו, ניסיונו ומרצו לנטיעות בכרם חב"ד.

את העשור האחרון לחייו הקדיש לטובת חינוך הדור הבא. ביחד עם הרב ישעיהו ובר הקים את ישיבת "נועם מנחם" לקליטת נוער נושר מיישיבות חב"ד. הוא היה 'המנוע' הארגוני והלוגיסטי ומי שגייס את המשאבים, אך דבקונו במטרה וליבו החם, חיברו אותו גם לכל העשייה החינוכית. הוא דאג לתלמידים ולרווחתם, 'והפך עולמות' להצלחת המיזם החינוכי.

ימים ולילות השקיע הרב ליפסקר בהקמתה של הישיבה, אחזקתה וביסוסה. הוא עשה הכל כדי שהתלמידים יקבלו את המירב כל תחום, גשמי כמו רוחני.

בהמשך עבר לנהל את ישיבת "חזון אליהו" בתל אביב הפועלת עד היום תחת בית חב"ד המרכזי בל אביב בראשותו של הרב גערליצקי. בישיבה זו אשר תלמידיה הם צעירים המתקרבים ליהדות, עבד במסירות רבה. גם פה דאג שלא יחסר לתלמידים כלום, והיה ער וקשוב לכל מחסורם - עד לפטירתו, לאחר שתמוטט כתוצאה מאירוע מוחי בעת עבודתו במשרד הישיבה.

שרות שנים ניהל ר' חיים צבי את ענייני קהילת חב"ד בפתח תקווה ביד רמה. כמו בכל דבר בו עסק, הוא פעל בנחישות, בהתמדה וללא לאות כדי להפוך את בית הכנסת למקום רחב ומהודר בגשמיות, ומוצלח וחם ברוחניות. השקיע מאמצים רבים בשיפוצו והרחבתו של בית הכנסת, הוא היה ער לכל מתפלל, קבוע כמזדמן, הכיר באת כל המתפללים בשמותם, וידע את מצבו של כל אחד. בתבונה ובדיפלומטיות כלכל את צעדיו וידע להלך בין הטיפות, להשביע רצון כולם, ולקדם את הקהילה קדימה.

במסגרת תפקידו היה עורך ה'מי שברך' לעולים לתורה. הוא ידע את שמות כולם, שמות משפחתם, בניהם ובנותיהם, הוריהם וכל אשר להם, הכל מידע שנאגר באכפתיות קרובה. ואז, כשהיה מסיים, היה נותן לחיצת יד הגונה, אמיצה, ובניע ראש, זה הגנרלי, היה מודה על העליה. וכשהוא חסר - חסרה גם הלחיצה לפיתה החמה...

גם בבית הכנסת התבטאה ה'גנרליות' שבו - יכולת ראייה אסטרטגית רחבה לצד ירידה לפרטים. יכולת להזיז פרויקטים כבירים לצד התייחסות לילד קטן, זאטוט. יכולת של שיחה מרשימה ונדירה אם אישים בכירים שהגיעו לבית הכנסת ולמוסדות, ועד נתינת תחושה של 'איש בכיר' לקטנצ'יק, שהיה אומר לו - גם בלי מילים - 'אני צריך אותך, אתה חשוב כאן'.

תחושה זו בוטאה בהלווייתו, כאשר אחד המתפללים הקבועים קרא בנהמת לבו "היית לנו למנהיג, התנהגת אלינו כמו אב לבנו. היית האיש היחיד שהצליח

בית כנסת חב"ד בפתח תקווה,
אותו הרחיב ושכלל ר' צבי ע"ה

להסתדר עם כל סוגי המתפללים. בזכותך בית הכנסת פורח ומשגשג. קשה לחשוב איך הקהילה תמשיך לפעול בלעדיך".

במשך השנים קמו בפתח תקווה מוסדות חינוך חב"דיים. תחילת דרכו של התלמוד תורה היה בבית הכנסת שניתן לעניין ברוחב לב. לאורך כל הדרך ליווה את הקמת המוסדות, עקב ודאג, השיא עצות הגונות ודחף להתקדם ולהתפתח.

משך עשרות שנים שימש גם כבעל תפילה בבית הכנסת. תפילתו הנרגשת, קולו העמוק והערב, כבשו את לבם של המתפללים. בימים הנוראים היה שליח ציבור להביא תפילתם לפני היושב במרומים, והוא היה נותן את המיטב שבו. רבים היו מגיעים לתפילות הימים הנוראים בבית כנסת חב"ד, כדי לשמוע את תפילתו. ביניהם גם כאלו שספק אם היו מגיעים לבית כנסת אחר.

כמו גנרל אמיתי, הוא נפל על משמרתו במשרדו שבישיבת 'חזון אליהו'.

היה זה בבוקרו של 'אסרו חג' סוכות תשס"ב. בשעת בוקר מוקדמת עוד זכה להשתתף בהנחת התפילין הראשונה של נכדו. משם נסע לישיבה בתל אביב, שם כיהן כמנהל הישיבה. בדרכו למשרד הספיק לנהל מספר שיחות טלפון בנוגע לשבת 'אויפרוף' שארגן עבור אחד מתלמידי הישיבה שלא היה מי שיחגוג לו את האירוע.

בהגיעו למשרד הישיבה המשיך בשיחות הטלפון בענין הכנת הכיבוד לאויפרוף, אלא שבעיצומם של מעשי החסד לקה באירוע מוחי קשה. תמישה ימים לאחר מכן, ביום כ"ח בתשרי, השיב נשמתו לבוראה, והוא בן 67 בלבד, במלוא כוחו.

משפחתו, ידידיו הרבים וכל קהילת חב"ד בפתח תקווה איבדו אדם את אחד מעמודי התווך החשובים.

בראש המערכה

קווים לדמותו של החסיד
הרב אריה זאב ע"ה ליפסקר
(סבא־רבה של החתן)

חסיד ר' אריה זאב ע"ה ליפסקר נולד בשנת תרס"ו בעיר פולטבה לאביו רב העיר, הרב ר' חיים צבי ליפסקר ולרעייתו בת שבע, בת למשפחה חב"דית שורשית.

כבר בצעירותו, בהיותו כבן ארבע־עשרה, בשנת תר"פ, נשלח על ידי אביו ללמוד בישיבות 'תומכי תמימים' בעירו פולטבה ולאחר מכן בחרקוב, שם למד תורה במסירותנפש ובתנאי דחק קשים.

כבן עשרים בלבד היה אריה זאב כאשר ניגש אליו המשגיח וביקשו לכהן כמשגיח בישיבה. בקשה זו העידה על סגולותיו הנדירות של אריה זאב. רגש האחריות שפעם בו מנע ממנו מלקבל את התפקיד בטענה כי אינו חש שהוא מתאים לכהן בתפקיד נכבד זה. "צריך לדעת ללמוד הרבה 'נגלה' וחסידות, ואיני מתאים לכך". הרב פייגין לא התרצה, ובבקשו לרצות את הנער, הבטיח לו כי אם יסכים לשמש כמשגיח בישיבה, אזי ייתן לו כרטיס רכבת אל ציון אדמו"ר הזקן בהאדין' ואף יכניס אותו ליחידות אצל הרבי. אריה זאב התרצה לא לפני שהתנה כי קודם לכן ייכנס ל'יחידות' לרבי ושאל על כך, וכמובן בתנאי שהרבי יאשר זאת.

זמן קצר לאחר מכן נכנס ליפסקר ל'יחידות' בעוד הרב פייגין עמד מן הצד. הרבי פתח ושאל: "דו ביסט לייבל פולטאוועד וואס פארט אויף השגחה?" [אתה לייבל מפולטבה שנוסע להיות משגיח]

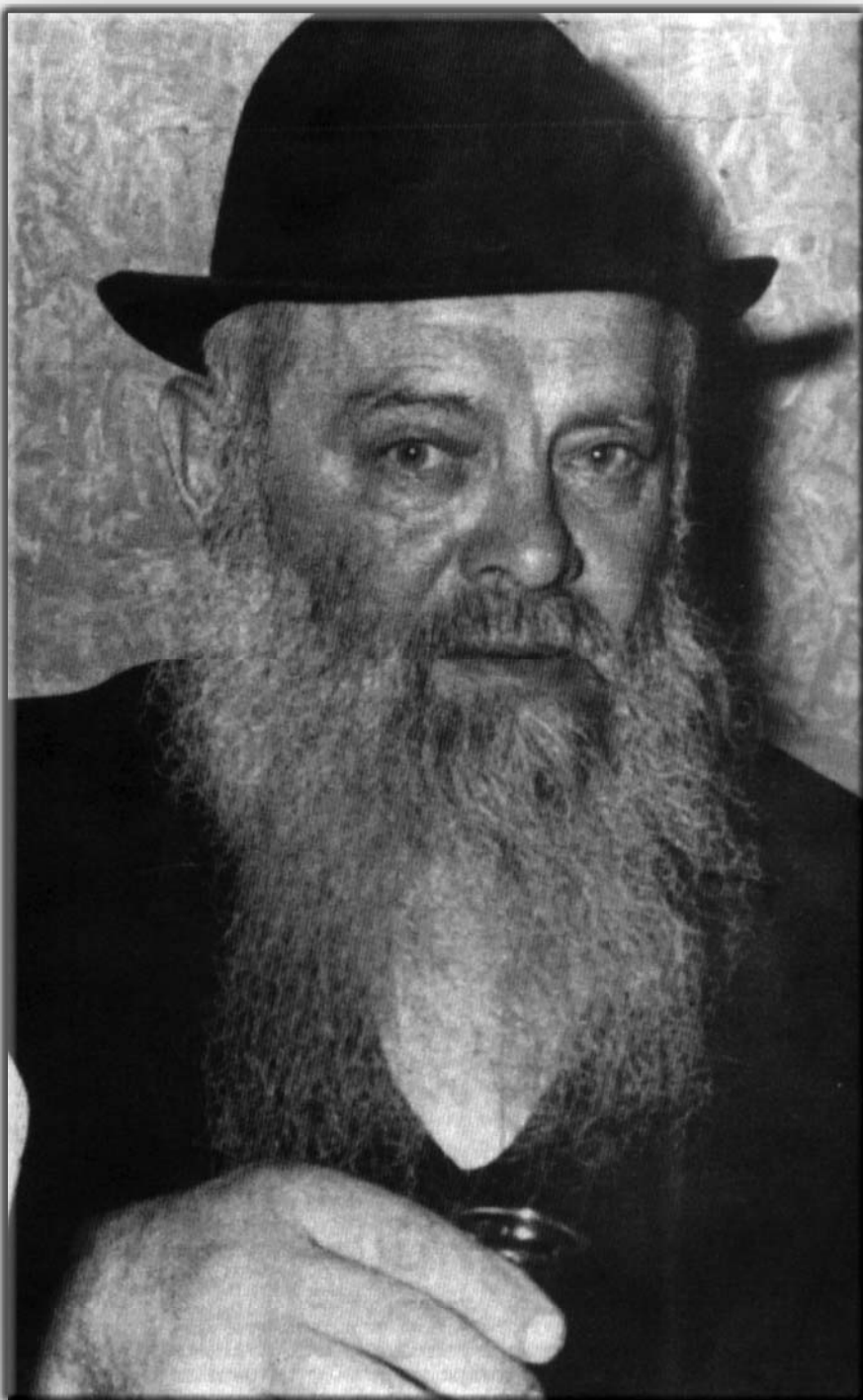
הרבי לא המתין לשאלתו, ופסק במקום כי התפקיד ממתין לו... לימים סיפר הוא עצמו, כי כשעמד מול הרבי וראה את עיניו החודרות, חשב לעצמו שאם יסרב להצעה, הרי הוא יאבד בכך את כל הדורות...

הרבי כמצביא ותיק, לא השתהה: "חאצ'ע יקבע לך סדר בלימוד החסידות". ואכן, כעבור זמן קצר, בעיצומה של שנת תרפ"ו, מונה למשגיח בסניף הישיבה שהתקיימה בעיר ראמען. זמן מה לאחר מכן עבר לכהן כמשגיח בישיבת 'תומכי תמימים' ו'בית מדרש לרבנים' בנעוול ומשם הגיע לישיבה שפעלה בוויטבסק. ר' אריה זאב הקפיד לשלוח לרבי דוחות מפורטים על מצב הלימודים והתלמידים. שבועות מספר לאחר שהחל בתפקידו נענה הרבי ואמר לרב פייגין:

"אני מתפעל מכך שבחור צעיר מבין לנפשו של בחור בחושיו ובכישרונותיו. ר' אריה זאב בחושיו המפותחים, אכן ידע לעמוד על אופיו ומהותו של כל תלמיד, ובהתאם לכך להנהיגו בדרך העולה בית א"ל, בתורה, ביראת שמים ובדרך החסידות. בזכות הצלחתו, מונה להיות משגיח על תלמידים בכמה מקומות נוספים.

בשנת תרצ"א, בהיותו כבן 25, נשא לאישה את רעייתו, מרת מלכה ליפסקר למשפחת הרבנים הענפה של בית מנקין.

לאחר נישואיו הקים ר' זאב את ביתו בעיר הולדתו פולטובה, שם התנהלו החיים

הרה"ח ר' אריה זאב ע"ה ליפסקר

בצורה רגועה עד שנות השלושים המוקדמות, או אז נחתו באזור שתי רעות חולות: רעב כבד מחד גיסא, והשתלטות שיטתית של הקומוניסטים מאידך גיסא. בעקבות זאת, נעשתה השמירה על אורח החיים היהודי קשה מיום ליום.

שנת תרצ"ב חלה תפנית משמעותית בחייהם של בני הזוג ליפסקר. היה זה כאשר הרבי הריי"צ ע"ה הורה לו לצאת לגרוזיה כדי לחזק שם את חומות היהדות. כשהרבי מצווה - אין שואלים שאלות, ועד מהרה יצאה המשפחה הצעירה לדרכה החדשה במדינה רחוקה וזרה, ששפתה ומנהגיה זרים.

למרות הזרות, גרוזיה כבר ידעה מהו אורח חיים חב"די, שכן במקום כבר הייתה קהילה חב"דית גדולה שמרכזה בכותאיס.

מובן שילדי משפחת ליפסקר לא הלכו ל"שקולע" מדי יום, כפי שהחוקר קבע. ואמנם, מדי פעם בפעם היו נציגי השלטון מגיעים לבית המשפחה ומונים את מספר הילדים לעדכון הרישומים, וכדי לוודא שהללו אכן לומדים בבית הספר הממשלתי. במקרים האלה הייתה מלכה מבקשת מהפקחים שימתינו רגע, ומיד הייתה מוציאה את הילדים דרך החלון האחורי שבבית. מעבר לבית היה נהר, והילדים היו יורדים וממתינים סמוך לשפתו עד יעבור זעם...

ר' אריה זאב היה פיקח והבין כי לא יוכל להתפנות לבניית קהילה חסידית שעה שהוא טרוד בבעיות פרנסה. אחד הדברים הראשונים שהקים הייתה רשת מפעלים ביתיים לצביעת טקסטיל. רק לאחר שדאג לפרנסה, נכנס לפעילות ציבורית, 'מקצוע' שהיה 'תפור' למידותיו.

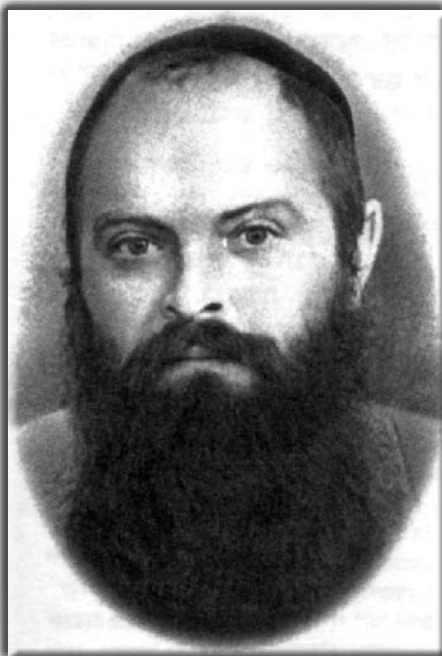
הדבר הראשון שהקים הייתה ישיבה לנערים צעירים, כדי לשמר את הגחלת היהודית. כשהצעירים חיו בישיבה באווירה נאותה, היה בכך משום סכנה פחותה שייסחפו אחר רוחות הכפירה שנשבו בחוץ. ואכן, טובי ה'תמימים' הגיעו ללמוד בה.

מי שדאג לפן הגשמי הייתה רעייתו, מרת מלכה ליפסקר, אף היא ידועה בלבה הטוב. היא זו שדאגה בדרך כלל לבשל אוכל בכמויות הגונות בעבור הבחורים, כדי שיוכלו ללמוד בראש שקט.

נדיבותה של מלכה ליפסקר הייתה מיוחדת במינה. כבר מיומה הראשון בכותאיס פתחה את ביתה לפני כל אורח ונזקק. ילדיה עדיין זוכרים בית שתמיד היה מלא באורחים. כל יהודי שהגיע לעיר ולא היה לו היכן להתאכסן, היה מגיע לבית משפחת ליפסקר, וכשהיו אורחים היו ממילא גם התוועדויות חסידיות...

לימים נקרא אריה זאב להתגייס לצבא, והוא נאלץ לעזוב את ביתו לתקופה של שלוש שנים. בטרם יצא לשירות הארוך, פנה אל ילדיו ואמר להם דברי פרידה:

"קינדערלאך! היות שיש יהודים פליטים מרוסיה ומפולניה שמסתובבים בבית הכנסת; לכו אפוא בכל שבת לבית הכנסת והביאו אותם עמכם לסעודת שבת".

ר' אריה זאב בשנות צעירותו

"היה ברור לנו שאבא מצווה עלינו להביא את האורחים הביתה לא רק בשבתות אלא גם בשאר ימות השבוע" - סיפר בנו הגדול ר' חיים צבי ע"ה - "אלא שידע כי אמא תהיה עסוקה בפרנסת הבית ולא תתפנה לארחה, לכן דיבר רק על שבתות".

ואכן, כל שלוש השנים שבהן נעדר מהבית, נאבקה מלכה לבדה כדי לפרנס את שמונת ילדיה מתוך תנאים קשים מאוד. אף על פי כן, המשיכה לשמור על בית פתוח כתמיד לכל העניינים הציבוריים של הקהילה. אלה התנהלו בקביעות סביב בית משפחת ליפסקר. כך היה באפיית המצות לפני חג הפסח שהתקיימה בבית המשפחה, וכן סיוע ליהודי גרוזיה ועוד.

הבית המשיך להיות תמיד מרכז חסידי שוקק, כל זאת מלבד הכנה קבועה של אוכל לתלמידי הישיבה, אירוח בשבתות, ואף לא ויתרו על הקביעות בארגון התוועדות י"ט כסלו בביתם...

שנים לאחר שעלה לארץ, סיפר פעם ר' אריה זאב בעצמו מעשה מיוחד שאירע עמו:

היה זה בימי ה'צנע' ששררו בארץ בתקופה שלאחר קום המדינה. העוני היה קשה, ורבים עסקו במכירה "שחורה" של סחורות שונות. גם ר' אריה זאב עסק במכירת ביצים באופן לא חוקי על מנת לפרנס את משפחתו. בָּרַח אחרת לא הייתה בידו.

באחד הימים פגש אותו ברחוב קצין משטרה. לאחר מכן התברר כי הלה מפקד משטרת לוד.

"אתה לייבל ליפסקר?" שאלו הלה, וזה השיב בחיוב.

"אם כן, אני מבקש לראות אותך מחר במשרדי שבתחנת המשטרה".

ר' אריה זאב נבהל מאוד. הוא הבין כי התייצבות זו נוגעת איכשהו במעשיו הלא-חוקיים במכירת הביצים. באותו הלילה נדדה שנתו מעיניו, בהעבירו בראשו מצבים שונים הצפויים לו.

למחרת אכן התייצב במועד שנקבע בחדרו של הקצין. כשראהו הלה, קם אליו

**במרכז עומד ר' אריה זאב ליפסקר.
משמאל בנו ר' צבי ומימין ר' שלמה מייזנצ'יק**

וחיבקו בחום, כמו היו ידידים ותיקים שנים רבות. לנוכח פניו הנדהמות של ליפסקר, הזמינו לשבת והחל לספר לו:

"אתה בוודאי אינך מכירני, אבל אני מכיר אותך היטב מתקופת שהותך בכותאיס. היה זה זמן קצר לאחר תום ימי המלחמה. שוחררתי מהצבא האדום ולא ידעתי לאן לשים פעמי. הייתי רזה ורעב, בגדיי קרועים. הסתובבתי ימים ארוכים בלי מטרה.

"ואז, באחד הימים עברתי ליד הנהר וחשבתי

להטביע את עצמי. הבטתי במים מבט ממושך; הרגשתי שאני נפרד מהעולם הזה, כשלפתע ניגשת אלי, שמת יד על כתפי ואמרת לי 'בוודאי אתה יהודי'. כשהשבת בחיוב, אמרת 'אתה נראה רעב ועייף. בוא אלי הביתה ואתן לך לאכול ומקום לישון'. הדיבור שלך כבש את לבי והלכתי אחריו.

"ואכן, בבייתך נתת לי לאכול כהוגן וגם מיטה לישון בה. היה זה ימים אחדים לפני ליל הסדר, חג הפסח, והצעת לי להישאר בבייתך עד לאחר החג. כיוון שלא היה לי מקום אחר, הסכמתי. בליל הסדר ישבתי בבייתך, מסביב לשולחן ישבו שמונה ילדיך ועוד אורחים רבים, ואווירה של חג שררה בבית. באותו הרגע החלטתי שלא לממש עוד את רצוני לאבד את עצמי לדעת.

"ואכן, לימים עליתי לארץ, פה גויסתי לשורות הצבא והגעתי לתפקיד בכיר, וברבות הימים עברתי לשורות המשטרה.

"כשראיתי אותך אתמול זיהיתי אותך מיד, וידעתי שאני חייב להכיר תודה למי שהציל את חיי ברגע האחרון..." סיים קצין המשטרה את סיפורו המרגש.

סיפור זה כה אופייני לר' אריה זאב ליפסקר ולרעייתו מלכה, שבזכות נדיבות לבם וביתם הפתוח הצילו חיים כפשוטו.

סיום המלחמה יצאו חסידי חב"ד מרוסיה באמצעות דרכונים פולניים מזויפים. כך הצליחו לברוח מארץ האימים אל ארצות החופש השונות. כשנודע על אפשרות היציאה, הייתה דעתו של אריה זאב נחושה

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

- יש לצאת ומיד! עוד באותו הלילה התקיימה בביתו אסיפה של ראשי קהילת החסידים. זו נמשכה עד שלוש לפנות בוקר, כדי לדון בדרכי היציאה. את האסיפה פתח אריה זאב בנחרצות ובתקיפות אופיינית:

"מ'דארף האבן ביטחון אין דעם אויבערשטן, מיט ביטחון וועט מען דורכפירן"
[צריך ביטחון בה' צריך ביטחון, עם הביטחון אפשר יהיה לבצע את זה].

הבעיה לא הייתה רק טכנית. אריה זאב היה עדיין בשירותו הצבאי ומחויב לצבא. גם רבים מהמתכנסים היו בעלי משפחות מרובות ילדים, דבר שהקשה על הבריחה. מלבד זאת, איש מבני משפחת ליפסקר לא ידע אף לא מילה אחת בפולנית. הילדים דיברו רק אידיש וגרוזינית, וההורים גם רוסית, כך שבקלות ניתן היה לתפוס אותם בשקר. אבל לא איש כמו ר' אריה זאב שייתן לבעיה כזאת לעצור אותו.

ה"פתרון" היצירתי שלו כבר הפך לאגדה... כזכור, באותה תקופה הוא שירת עדיין כקצין רפואה בצבא הרוסי. לילה אחד, בשעת חצות, הגיע הביתה עם אמבולנס צבאי, הכניס לתוכו את כל בני המשפחה, הוסיף כמה משפחות אחרות, ועם המטען האנושי היקר הזה יצא לעבר העיר סמטרדיה שהייתה במרחק של שלוש או ארבע שעות נסיעה. שם כבר המתינו להם החסידים שהשיגו בעבורם כרטיסים לחרקוב. שם שהו שבוע והמשיכו לעיר הגבול לבוב.

בלבוב התעכבה המשפחה, שכן עדיין נדרשה המלאכה המסובכת בהשגת אשרות כניסה לפולניה.

שבועיים לפני חג הפסח תש"ו, עלתה משפחת ליפסקר, ועמה עוד עשרות משפחות על קרונות משא שהסיעו אותם לעיר הגבול ראוארוסקה, שם המתינה לרכבת נוספת שהייתה אמורה לבוא מפולניה ולהוביל את הנוסעים למחוז חפצם אל מעבר לגבול.

המשפחות כולן המתינו יומיים שלושה, אך הקרונות בוששו להגיע. כשאלה הגיעו בסופו של דבר, עלו כולם על הרכבת, ואז החלה מסכת טלטלות משונה. הרכבת החלה לנסוע לעבר פולין אלא שלפתע חזרה על עקבותיה בחזרה, ושוב, לאחר שהייה קצרה נסעה, ושוב חזרה וחוזר חלילה. כך נמשכו הנסיעות הלך ושוב עד ליל הסדר.

לאחד הנוכחים הייתה חתיכת מצה, והוא חילק אותה בין כל הנוכחים, וכך יצאו כולם ידי חובת אכילת מצה של ליל הסדר. הדבר היחיד שאכלו בשאר שמונת ימי הפסח, היה "א ביטערע ציבעלע".

אחרי ליל הסדר נגמר הסיוט. הרכבת חצתה את הגבול והמשפחה הגיעה ללובלין שבפולין, שם כבר התארגנה קהילה יהודית במקום זו שנחרבה.

לאחר טלטלות נוספות רבות, הגיעה משפחת ליפסקר למינכן שבגרמניה.

בגרמניה היו באותה תקופה שני מחנות פליטים מרכזיים - האחד בפוקינג, שם שהו רבים מחסידי חב"ד, והשני בשווייטשאל, שבו אמנם היה ריכוז קטן יותר של חסידים, אך רבים מהם נמנו עם נכבדי ו'פני' חסידי חב"ד. משפחת ליפסקר בחרה להשתכן במחנה זה.

כמנהגם ועל פי טבעם מאז ומקדם, דאגו בני הזוג ליפסקר תחילה שכל ענייני הקדושה יהיו במתכונתם. כך הקימו את המקווה שמולא בשברי קרח מהנהר, ואף הקימו תלמוד תורה.

ככל מקום שבני הזוג ליפסקר הגיעו אליו, הם היו תמיד הראשונים והמובילים בעדה; לקחו על עצמם אחריות מרכזית לייסוד תלמוד תורה והפעלתה, מקווה ובית כנסת. הם דאגו תמיד לכך שתתקיימה בביתם התוועדות חסידיות. ביתם היה ונשאר מרכז ומוקד...

אחד הימים הגיע למשפחת ליפסקר מכתב מהרבי הריי"צ, שבו הורה לו הרבי לנסוע לארץ ישראל "ואתה ובניך תהיו נרות להאיר".

המכתב התקבל לאחר שהמשפחה כבר ארזה את רוב החפצים והמיטלטלים ושלחה אותם בספינה לארצות הברית, אך לנוכח הוראת הרבי פתחה המשפחה מיד בהכנות לנסיעה ארצה. היה זה ביטוי עז ומוחשי ל'התקשרות' הפנימית של ר' אריה זאב לרבי; למרות רצונו האישי ואף על פי שכבר שלח את כל חפציו לניו יורק, מכל מקום ביטל מיד את רצונו ושם פעמיו לארץ ישראל.

כעבור שבועות אחדים הועלתה כל משפחת ליפסקר על מטוס צבאי אמריקני שהמריא ממינכן ונחת בשדה התעופה בלוד ביום ט"ו בכסלו תש"ט.

משפחת ליפסקר פתחה דף חדש בחייה בארץ הקודש. גם כאן נכחו למשפחה זו הקרבות ומסוריות רבות. כבגרוזיה ובאירופה - ר' לייבל ורעייתו הרבנית מלכה, רשמו במעשיהם פרק נפלא בקורות חב"ד, והפעם בספר הזהב של ההתיישבות החב"דית בארץ.

בתקופה הראשונה למגורים בארץ השתכנה המשפחה באוהלים שבמעברת באר יעקב, אך כעבור חודש הוצע להם לעבור לבתים הערבים הנטושים ליד תחנת הרכבת בלוד. אבי המשפחה אמר "כן", ומשפחת ליפסקר וחמש משפחות חב"דיות נוספות יצאו למקום.

באותם ימים שלאחר מלחמת העצמאות, אזור תחנת הרכבת של לוד ניתן לאנשי חב"ד, ומשפחת ליפסקר הייתה מראשוני המתיישבים בתחנת הרכבת לוד.

היום, כל המבקר בשכונה זו מכיר ורואה שכונה גדולה ופורחת; מוסדות חינוך רבים מפארים אותה, בתי כנסת, כולל, ישיבה ובכלל - חיים חסידיים תוססים. אולם אז, בימים ההם, המקום היה שומם לחלוטין. ברחוב הראשי, קרוב לתחנת הרכבת, היו כמה בתי אבן, שתי חנויות, ובית ששימש כנראה כמלון. את כל אלה

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

נטשו הערבים בימי הקרבות של מלחמת השחרור.

בצדו הימני של הכביש היו כמה סמטאות אטומות ובהן בתים קטנים, נמוכים ושבורים, שדומים יותר לאורות של בעלי חיים. נוסף על אלה היו צריפונים עשויים פח שחור. חלונות הבתים היו שבורים, ללא דלתות, ללא מים וללא אור. כשרצו להיכנס לבית, ברחו מהם התנים, ובלילות הם שבו וייללו ליד הדלת הנעולה...

למרות הכול, איש מהמתיישבים החדשים לא התלונן. הכול שמחו וידעו להוקיר טובה על שזכו להגיע לארץ ישראל. כולם הודו לקב"ה, קיוו והתפללו לימים יפים יותר. המשתכנים החדשים קיבלו הלוואה ממשרד הקליטה, סכום כסף קטן לצרכים הבסיסיים. בעבור כל נפש קיבלו מיטת ברזל עם מזרון קש ושמיכה. זו הייתה הכסות הראשונה של המשתכנים.

משבאו המשתכנים, קיבל הרב ליפסקר את הזכות לבחור לעצמו ראשון את מקום מגוריו, שכן משפחתו הייתה מרובת ילדים. אחד הנוכחים הציע לו להשתכן בבניין רחב ידיים.

ר' לייבל הביט על הבניין ואמר בהחלטיות, כדרכו: "דאס פאסט פאר א ישיבה" [זה מתאים לישיבה] וסיכם: "דא וועט זיין די ישיבה!" [כאן תהיה הישיבה!]. בהפנתו אצבע לעבר בית אחר שנראה גדול יחסית אמר, "דא וועט זיין די שול!" [כאן יהיה בית הכנסת!] אחר חזר ובחן את הבתים מסביב, הצביע על מבנה שלישי והודיע "און דאס וועט אונזער שטוב!" [זה יהיה הבית שלנו!] הרב ליפסקר ומשפחתו נכנסו אפוא לבית שנחבר, שלא היה אלא שני בתים בעלי חצר משותפת. שני הבתים אוחדו למבנה אחד.

כך, גם במקום הזה שבארץ ישראל, עמד הרב ליפסקר בראש החלוצים לשיכון החב"די החדש וסייע בהנחת התשתית למוסדות החינוך שעל טהרת הקודש וההחסידות.

ואכן, זמן קצר לאחר השתכנותם של המתיישבים, הוחלט שיש להקים 'חיידר', תלמוד תורה וישיבה בעבור ילדי אנ"ש. נקבע שהבית הגדול ביותר בשכונה יהיה לישיבה והאחר לו ישמש כבית הכנסת. הרב זושא וילימובסקי ז"ל קיבל על עצמו לדאוג להביא ילדים - תלמידים.

ההתחלה, כמו כל ההתחלות, הייתה קשה מאוד, משום שלא היה די מקום שינה לכל התלמידים. בלית ברירה פוזרו התלמידים בין בתי התושבים. גם בבית משפחת ליפסקר ישנו תלמידים במשך זמן רב.

בתחילתה עברה הישיבה קשיים גדולים, אבל ב"ה גם הם עברו, והישיבה הקטנה גדלה, והיא זו הנותנת את היופי והאור לעיר לוד עד עצם היום הזה, כאשר קול התורה נשמע בה תמיד.

כך לא רק עם הקמת מוסדות חינוך; גם פה, ביתם של הליפסקרים בשכונת הרכבת בלוד היה תמיד שם דבר. הבית המה אדם ושימש כתובת לכל אורח מצוי

ושאינו מצוי: נכבדי אנ"ש ועסקנים שהיו נקלעים לשכונה הרגישו בבית כבביתם. כמותם גם קבצנים רבים ועוברי אורח שמרת ליפסקר קיבלה תמיד ביד פתוחה לרווחה על אף זרותם, והייתה מאכילה ומשקה אותם ודואגת להם כאילו היו בניה.

על כך ניתן ללמוד מעט מסיפורו של אחד מתושבי לוד, יוצא גרוזיה:

"היה זה כשעלינו מגרוזיה בשנת תשל"א (1971). הייתי אז ילד בן עשר. הגענו לשיכון חב"ד בלוד ושוכנו בבניינים החדשים. לפי זכרוני באותו הלילה נכנסו לשיכון שמונה משפחות מגרוזיה.

"הגענו לאחר חצות הלילה, ופתאום שמענו דפיקות בדלת. פתחנו, והנה נכנסת אישה שהציגה את עצמה כמלכה ליפסקר והחלה לדבר אתנו בגרוזינית.

"הייתה זו עבורנו הפתעה והקלה עצומה לדעת שיש כאן אדם הדובר בשפתנו ומתעניין בנו, אך היא זימנה לנו עוד הפתעה. היא הוצאה שני סלים עמוסי כל טוב, נתנה לנו את כל אשר הביאה והרגיעה אותנו שהכול יהיה בסדר ושנאחנו עוד נתאקלם כאן. למחרת שמעתי שעברה בצורה כזאת אצל כל אחת משמונה המשפחות...

"כל חיי לא אשכח את הלילה הזה ואת קבלת הפנים בחצות הלילה..."

עודו עושה לביתו, נכנס הרב ליפסקר במלוא המרץ לפעילות בכל דבר שבקדושה בשכונה החב"דית החדשה. לא רק בפעילותו בלט: אחד הדברים שנשאר חקוקים בלב ותיקי השכונה מאותם ימים זו תפילתו של ר' לייבל, בעיקר בשבתות, כאשר היה מתפלל באריכות.

בנו, ר' יוסף יצחק, מספר על כך: "כשהייתי קם בשבת בבוקר הייתי מתעורר לקול דברי חסידות. הייתי מציץ לפינתו של אבא ורואה אותו יושב ולומד חסידות ומתכוון לתפילה. היה ניכר בו שהוא יושב כך כבר משעת הנץ החמה. אחר כך היה מתפלל, והתפילה הייתה מתארכת ונמשכת זמן רב. כולה דבקות פנימית שדבר לא היה יכול להפריע לה. כך בשבת, אך אבא היה מהראשונים שהגיעו לבית הכנסת בכל יום מימות השבוע.

"דבר נוסף שאני זוכר היטב אלו תפילותיו של אבא לפני התיבה בימים הנוראים, שבהם שימש גם בעל תוקע. בפסוקים שלפני התקיעות היה בוכה בדמעות שלישי, ולנו הילדים הייתה זו דוגמה שנחרתה עמוק בלבבות."

ואכן, ר' אריה זאב ליפסקר, שהיה איש חסיד רב פעלים, ורעייתו שהייתה אשת חיל אמתית, זכו להקים דור ישרים מבורך ולראות רוב נחת מצאצאיהם.

נו, ר' זלמן, מספר: "בפעם הראשונה שאבא רצה להגיע לרבי, היה הדבר כרוך בקשיים רבים. בין השאר היה קשה מאוד להשיג אשרת כניסה לארצות הברית. הייתי אז ב־770 וביקשתי מהרבי ברכה שאבא

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

זכה להיות בראש השנה אצל הרבי. הרבי נתן לי את הברכה, אך בפועל, ציפיתי והמתנתי שאבי יגיע, אבל האשרה הנכספת טרם נמסרה לו. בסופו של דבר נבצר מאבא להגיע לראש השנה.

"ימים אחדים לפני י"ט בכסלו, קרא הרב חודקוב ע"ה לי ולאחי לחדרו, ובישר לנו שהגיע מברק מאבא, והוא מודיע כי יגיע לרבי לכבוד י"ט בכסלו.

"אני הייתי נכנס תמיד ליחידות ביום ההולדת שלי שחל בסמיכות לי"ט בכסלו. ובאמת, בסוף היחידות באותה שנה אמר לי הרבי:

'נו, איך האב דיר געזאגט ער וועט קומען אויף ראש השנה. ער וועט קומען אויף ראש השנה לחסידות...' [הוא אמר שיבוא לראש השנה, אך יבוא לראש השנה לחסידות].

ב'יחידות' הראשונה דיבר עמו הרבי על המצב בשכונת הרכבת, ותבע תביעות שונות למען פיתוחם ושגשוגם של החיים שם, בגשמיות וברוחניות. הרב ליפסקר אכן יצא מחדרו של הרבי כשהוא מלא מרץ להרחיב ולבסס את פעילותו הציבורית.

אולם כשיצא מהיחידות השנייה, לא נראה מרוצה כל כך. כשנשאל לפרש הדבר השיב: "יעמולט האט מיר דער רבי אנגענומען ווי א חסיד, יעצט האט ער עפעס מיר געגעבן צו פיל 'קירובים'..." [אז - בפעם הראשונה - הרבי התייחס אלי כחסיד, הפעם הרבי נתן לי יותר מדי 'קירובים'...]

תמונה משפחתית לרבי

הבן, הרה"ח ר' זלמן, מספר: "לפני נסיעתי לרבי, אבא רצה מאוד לשלוח לרבי באמצעותי תמונה של כל בני המשפחה. לקראת הנסיעה הצטלמנו אפוא כולנו, וכשנכנסתי ליחידות הגשתי לרבי את התמונה עם פתק אישי, ואמרת שאבא שלח אותה.

"הרבי החל לעיין בתמונה, ולאחר מכן ביקש ממני שאציין בעבורו על פתק שיצורף לתמונה מיהו כל אחד ואחד מהילדים. הרבי גם פירט איך אעשה זאת: הוא הצביע על פניו של אחי צבי ואמר: "למשל, צבי וועסטו שרייבן א', דב, וועסטו שרייבן ב' און אזוי ווייטער" וביקש שלאחר שאסיים אכניס אליו את התמונה..."

מוסיף ומספר הבן, ר' אלי ליפסקר: "שמעתי שהרבי קם לפני שני אנשים. הראשונה שקם לפניה הייתה אמו הרבנית חנה ע"ה והשני היה ה'מלמד' שלו הרב וילנקין. אולם כשנכנסתי יחד עם אמא ליחידות' שלה בשנת תשל"ז, הרבי קם גם

לפניה!... הייתה זו מחווה נדירה ביותר, שהעיד על גדולתה של אמא.

בנו שנים נקפו, ובריאותו של ר' אריה זאב התדרדרה. בשנת תשכ"ז היה בנו ר' מנחם אצל הרבי וביקש בשם כל אחיו ברכה לבריאות אביו, והרבי ענה לו "ער וועט חתונה מאכן אלע קינדער" [הוא יחתן את כל הילדים] וחזר על המשפט עוד פעמיים באותה יחידות.

כשגברה מחלתו, החלו ידידיו לדאוג לו. פעם נכנס אליו ר' מענדל פוטרפאס שהיה חברו מילדות ואמר לו: "כתוב לרבי על מצב בריאותך".

ר' לייבל השיב בצער: "איני יכול ללכת למקווה, ובלי מקווה לא אכתוב לרבי". ניסה ר' מענדל לשכנעו באָמרו "ייסורין ממרקין", אך הרב ליפסקר בשלו: "ללא מקווה - לא אכתוב לרבי".

זמן מה לאחר מכן, שוב הגיע ר' מענדל לבקרו. היה זה לפני חודש תשרי, ובכל שנה, בטרם צאתו לרבי, נהג לבקר את ידידו. ר' אריה זאב סבל אז מכאבים ומייסורים גדולים. הוא שכב במיטתו ור' מענדל קירב אליו כיסא והתיישב לידו.

"לייבע!" פנה ר' מענדל לידידו הטוב. "באתי להיפרד ממך לפני שאסע לרבי". ר' אריה זאב נתן בו את עיניו הנבונות והשיב: "איי. עכשיו אנחנו באמת נפרדים!"

הוא נתן ידו ביד ר' מענדל, והחל לשיר את 'ניגון ההכנה' המרטיט, בעוד ר' מענדל מצטרף לשירתו. כך שרו בדבקות זמן ממושך. ניגון פרידה.

כאשר הלכה מחלתו של ר' אריה זאב וגברה, ניגש אחד האחים לרבי וביקש ברכה בעבורו. הרבי השיב ואמר:

"ער וועט נאך חתונה מאכן אלע קינדער און ער וועט נאך זעהן אייניקלעך". [הוא עוד יחתן את כל ילדיו ואף יראה גם נכדים]

וכך אכן היה. חצי שנה לאחר נישואיו של בן זקוניו, מוטי, נפטר ר' אריה זאב ליפסקר לבית עולמו. היה זה ב"ט במנחם אב תשל"ה, כשהשיב את נשמתו ליוצרה.

כעשרים שנה לאחר מכן, ביום ה' באלול תשנ"ה, נפטרה רעייתו הצדקנית, מרת מלכה.

שניהם חתמו מסכת מרתקת של חיים יהודיים במסירות נפש, גדושים באהבת ישראל שאין לה אח ורע. את המסכת הזאת ממשיכים בנאמנות צאצאיהם, הבנים והבנות, החתנים והכלות, הנכדים והנינים הפזורים ברחבי תבל, ובהם רבנים, שלוחים, עסקנים וחסידים ואנשי מעשה מנכבדי חסידי חב"ד בארץ ובעולם.

לב של חסיד

קווים לדמותו של החסיד
הרב אברהם שמואל ע"ה לבנהרין
(סבארבא של הכלה)

חסיד הרב **אברהם שמואל** ע"ה **לבנהרץ** נולד בשנת תרס"ג לאביו הרב זלמן יואל, מחסידי קוצק שהתגורר בבריסק שבליטא.

משגדל אברהם שמואל, ביקש אביו למצוא לו מקום בו יוכל ללמוד תורה מתוך יראת שמים. מכריו ייעצו לו לנסוע לליובאוויטש. "אם הנך חפץ בישיבה טובה שם לומדים היטב מתוך יראת שמים, אזי סע לליובאוויטש".

ר' זלמן יואל לא היסס רבות, ובשנת תרע"ג נטל את כל המשפחה ונסע להתגורר בליובאוויטש, שם הכניס את בנו ללמוד במסגרת המתאימה לגילו. לימים אף הכניס את בנו השני מנחם יוסף ללמוד ב'חידר' המקומי. בליובאוויטש נולדה להם בתם - רייזל.

בשבתו בליובאוויטש התקשר ר' זלמן יואל לאדמו"ר הרש"ב בכל לבו ונפשו, עד כדי כך, שכאשר אדמו"ר הרש"ב עקר לרוסטוב, נסע אף הוא לשם כדי לחפש מקום מגורים על מנת לעבור להתגורר ליד הרבי. באותה עת השתוללה בעיר מגיפת 'טיפוס'. ר' זלמן יואל נדבק במגיפה וכעבור זמן קצר נפטר, ונטמן שם. השמועה הגיעה לליובאוויטש לרעייתו ומשפחתו, כאשר הבן הבכור, אברהם שמואל, טרם הגיע לגיל מצוות.

אברהם שמואל המשיך ללמוד בישיבה הליובאוויטשית, עד שזו נסגרה ותלמידיה נפוצו לכל עבר. הוא החל לקיים אפוא בגופו "הווי גולה למקום תורה", ונדד בין ערים שונות, שם הוקמו מחדש מחלקות של ישיבת 'תומכי תמימים'.

כשלמד בעיר נעוול, שידכו לו את מרת **עטקע**. לאחר שנישאו בשנת תרפ"ה, עברו להתגורר ברחוב לוביאנקע 14 שבמרכז העיר מוסקבה. רחוב זה ידוע היה עקב המפלצת האיומה ששכנה בו - המרכז הראשי של הק.ג.ב. הנקרא "לוביאנקע". בבניין זה היה מרכז העצבים של ראשי ושלוחי השטן, וממנו היו מגיעות ההוראות לא רק למוסקבה הבירה - אל למרחקים אדירים לכל הזרועות המפלצתיות הפרושות ומפוזרות בכל האימפריה האדירה.

שני מרכזים של הק.ג.ב. ממוקמים ברחוב זה: האחד בשם "באלשאיא לוביאנקע" - לוביאנקע הגדולה - שם היה בית הכלא הידוע לשמצה; על מרתפיו החשוכים, הצינוקים המאיימים, לשכות החקירות ומכשירי העינויים האכזריים ביותר. במקביל למרכז איום זה היה - "מאלאיא לוביאנקע" - לוביאנקע הקטנה - שם היה רק כעין "סניף" למרכז הגדול ושימש ביקר למשרדים.

ברחוב זה, בו שכנה "לוביאנקע הקטנה", התגוררה משפחת לבנהרץ. הפטרולים המזוינים התהלכו ברחובנו הלך וחזור, חזור והלך משך עשרים וארבע שעות ביממה; עקבו ובדקו אחר כל עובר-אורח, וכל אימת שראו איש זר, פנים בלתי מוכרות, היו עוצרים אותו עד שהתבררה זהותו.

צות הלילה. דפיקות חזקות נשמעות לפתע. אנשי הבית אמנם כבר היו מורגלים לנקישות בחצות ליל, כי על כן בית זה פתוח היה גם בשעות כאלו בפני אורחים בלתי צפויים - אך הפעם הדפיקות היו שונות מבכל

הלילות. מורגש היה היטב כי הידיים ידי עשו, וכי אורחים בלתי קרואים מתדפקים על דלת הבית.

עם השמע הדפיקות, קפץ ר' אברהם שמואל מיד לתוך ארון הבגדים וסגר אחריו את דלת הארון. וכי היה לו מקום מחבוא בטוח יותר בדירתו הדלה בת חדר ומחצה?! רעייתו עטקע נגשה לפתוח את הדלת - והנה שלשה חיילים מזויינים עומדים בפתח.

"האם כאן מתגוררת משפחת לבנהרץ?" שאלו.

"כן" - השיבה מרת לבנהרץ - "מה רצונכם בשעה מאוחרת כזו?"

"אנחנו מחפשים את ראש המשפחה, אברהם שמואל לבנהרץ!"

"אינני יודעת היכן הוא נמצא!"

"האם את אשתו?"

"כן."

"ואיך זה שאינך יודעת היכן בעלך?"

"הנה רואה אתה - ענתה מרת לבנהרץ במרירות - יש לי ארבעה ילדים בבית, בעלי השאיר אותי לבדי עם עוללי הרכים והוא ברח לו למרחקים להנות מן החיים ולבלות בנעימים - בזנחו אותי גלמודה עם ארבע תינוקות! אדרבה, היו גא לי לעזר למצוא את בעלי!"

"הבלים!" - נענו החיילים - "אנו מכירים היטב את התירוצים הללו. אם תספרי לנו היכן בעלך - מה טוב; ולא - נאסור אותך בבית הכלא, ואז תדעי כבר היכן למצוא אותנו!"

בבית משפחת לבנהרץ עבדה עוזרת, אישה רוסיה שהיתה מסורה מאד למשפחה. כאשר ראתה את העומד לקרות בדקות הבאות - נגשה אל החיילים ופתחה בצעקות: 'מה הנכם רוצים מאישה אומללה זו? האם לא די לה בצרותיה לאחר שבעלה עזב אותה לאנחות עם ילדיה הקטנים - ואתם באים להוסיף צער על צערה ויגון על יגונה? עד כדי כך מגיע אכזריותכם?!"

החיילים נדהמו. הם ראו לפניהם אישה 'משלהם', קומוניסטית, המדברת מעמקי-לבה לטובת בעלת-הבית היהודייה. השתכנעו, אפוא, בצדקת דבריה; לא טרחו לערוך ולו גם חיפוש קל בבית ויצאו כלעומת שבאו - -
היה זה נס גלוי לעין...

יתו של ר' אברהם שמואל היה בית פתוח לכל דכפין. אורח אשר נקלע למוסקבה הבירה, ידע כי ברחוב לוביאנקע 14, הבית פתוח תמיד עבורו, בשעות היום או בשעות המאוחרות של הלילה.

היתה תקופה, בה הגיעו רבים למוסקבה להגיש בקשות להיתר יציאה לארץ ישראל. בתקופה ההיא ניתן היה לקבל רישיונות כאלה במשרדו של הנשיא קאלינין, אשר היה מקבל ומאשר בקשות כאלו מספר פעמים בשבוע, ואז ביקרו

בניין הנ.ק.וו.ד. ברחוב לוביאנקע. כיום שוכנת בו הנהלת שירות הביטחון הפדרלי של רוסיה הפס"ב

אנשים רבים במוסקבה למטרה זו.

כדי לשהות בעיר הבירה, דרוש היה אישור מיוחד, אשר קבלתו היתה מותנית במסירת פרטים אלה: עיר מגורו, עיסוקו, לאיזה מטרה הגיע למוסקבה, כמה זמן מתכוון לשהות בעיר ועוד פרטים דומים. מסירת פרטים אלה עלולה היתה לסבך את האיש בצורה חמורה, ואין פלא שאנשים שתחמקו מזה והעדיפו לשהות בעיר בצורה מוסווית, בעילום שם.

אבל מה יעשו אותם אנשים אשר אין להם בעיר קרובי משפחה או מכירים?! היכן יתאכסנו ואנה יניחו את ראשם?! איפה יוכלו להשיב את נפשם במאכל כשר או במיני טעימה?! מיהו האיש אשר ירצה להכניס אל ביתו אדם זר, תושב עיר אחרת, אשר אין לו אישור מתאים לשהות בעיר זו, מבלי להסתכן - בייחוד כאשר עלול היה לא אחת להתעכב שם שבועות וחדשים?

במקרים רבים היתה התשובה: ביתו של ר' אברהם שמואל! בבית זה לא שאלו מאין באת ולא אתה הולך. אימי אשר נקלע לבית זה, מתקבל היה בזרועות פתוחות; הכנסת אורחים במלוא מובן המלה: אכילה, שתייה, לינה; הן על ידי ר' אברהם שמואל והן על ידי רעייתו.

בית זה שהיה בקומת המרתף, הכיל שני חדרים קטנים, ולא פעם קרה שבגלל הצפיפות המרובה - ישן האחד על השולחן והשני תחת השולחן; שלישי בפינה זו ורביעי בפינה אחרת. אבל מעולם לא אמר אדם צר לי במקום הזה! חמשה ילדים קטנים היו בבית - אבל היתה הרווחה, ת"ל. איש לא התלונן ואף אחד לא התרעם. שבעי רצון היו, בגלל החום והחביבות ששררו בבית.

בשלב מסוים הנהיגו השלטונות הסובייטים, כי בכל בנין צריך להיות כעין "יו"ר הבית, אשר מתפקידו לעקוב אחר אלה המתגוררים בבנין זה, להבחין ב"פנים חדשות" הבאות למקום - ולמסור על כל המתרחש בבנין, וכל האחריות היתה מוטלת עליו.

אדם זה צריך היה למסור לשלטונות על כל האנשים הזרים אשר פקדו את ביתנו, לעמוד על טיבם ומהותם ולברר את סיבת שהותם כאן.

אבל, ראה זה פלא: איש זה - מעולם לא ראה, או טחו עיניו מראות, את כל אלה שבאו לשהות בצל קורתם! פשוט לא היתה להם שליטה על בית זה!

*

עד כמה נתבלבלה דעתם ולא היה בכוחם להרע ולהשחית - תעיד העובדה הבאה:

בית משפחת לבנהרץ שכן לא הרחק מבית הכנסת הגדול של מוסקבה. האורחים שבאו בצל קורתם, היו באים להתפלל בבית כנסת זה, ואחר התפילה חזרו לביתם לקדש על היין ולאכול סעודת שבת.

פעם הגיע אל הבית אורח בשם ר' חיים בער, אשר זו לו הפעם הראשונה שביקר בביתם. גם הוא הלך להתפלל בבית הכנסת ושם אמרו לו בדיוק איך להגיע מבית הכנסת לרחוק לוביאנקע, עד הבית של מארחיו, למען לא יצטרך לשאול איש ולא יעורר שום תשומת לב.

כאשר גמר את תפילתו, הלך אל בית מארחיו והצליח להגיע בכוחות עצמו עד לרחוב לוביאנקע. ברם, כאשר הגיע לאמצע הרחוב, לא ידע באיזה כיוון עליו להמשיך עד למספר 14 - האם עליו לפנות ימינה או שמאלה. הוא התחיל, אפוא, לחפש את שלטי המספרים שברחוב.

כאשר התחיל לחפש ולבדוק את המספרים - נעצר לידו חייל מזויין. כאמור, שכנו ברחוב זה משרדי הק.ג.ב. ופטרולים מזוינים התהלכו לאורך כל הרחוב עשרים וארבע שעות ביממה ובדקו אחר כל איש זר שנקלע לשם.

כאשר ראה האורח את החייל המזויין התמלא פחד ורעדה: הרי שבת היום ואין הוא מחזיק ברשותו שום תעודה; ומה יענה לחייל אשר ישאלהו על זהותו ונוכחותו כאן, ליד המרכז הראשי של משרדי הנ.ק.ו.ד.?! הלא יאשימוהו בתור מרגל וסוכן זר!

אך, בטרם הספיק להרהר ולחשוב מה לענות ומה לא לענות - נענה לו החייל בעדינות: 'מדוע הנך מחפש כאן? בוא ואראה לך את הבית אשר אתה מחפש!'
החייל ליווה אותו מספר צעדים והצביע במדויק על הבניין אשר עליו להיכנס בו. "הכנס בכניסה זו, שם כתוב מספר 14, רד מספר מדרגות למטה בקומת־מרתף, ושם תמצא את הבית אשר אתה מחפש!"...

החייל, אשר ראה לנגד עיניו יהודי מעוטר בזקן, ולבושו כחסידי, הבין מיד כי מקומו של יהודי זה בדירת בית משפחת לבנהרץ!...

שנת תרצ"ו עלה ר' אברהם שמואל לארץ הקודש עם בני משפחתו, אולם מסיבות שונות שהו בארץ שלוש שנים בלבד, ובשנת תרצ"ט שבו למוסקבה.

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

בעת מלחמת העולם השניה, כאשר גייסות הגרמנים שעטו לתוך מרחבי רוסיה האדירה, הרסו והפציצו באכזריות את עריה הגדולות - הכריזו השלטונות הסובייטים על שעת חרום וגיוס כללי של האזרחים. שלטונות הצבא שלחו צווי-גיוס דחופים, פרסמו בכל כלי התקשורת ובמודעות-ענק על חובת ההתגייסות לצבא, כדי ללחום נגד הסתערות הפולשים הגרמניים.

גם ר' אברהם שמואל, אשר היה בגיל 38, קיבל צו התייצבות להתגייס מיד ללא שום דיחוי. חובת ההתגייסות היתה חמורה מאד, וכאשר נתפס מישהו שלא נענה לקריאה - אחת דתו להישלח לאזורי הקרבות, ללא דין ומשפט. שום נימוק וצידוק לא עזרו לאיש זה. פשוט הלבישוהו מדי צבא, העמיסוהו על הרכבת המהירה הנוסעת לשדה הקרב - וחסל. כלומר: מוות בטוח! כמעט ולא קרה שאנשים שנשלחו לאזורי הקרב יחזרו משם חיים. במקרה הטוב ביותר, הוחזר המגויס פצוע-אנוש.

האזרחים, ללא יוצא מהכלל, היו אז במצב של חוסר ברירה מוחלט, ונאלצו להתייצב ולהתפלל שלא יקרה להם ח"ו שום רעה.

הוא הדין בקשר לר' אברהם שמואל; שום ברירה לא היתה בפניו, והלך להתייצב. הוא נפרד מכל אחד מילדיו בדמעות חמות; ובפי רעייתו וכל אחד מהילדים נישאה תפילה ובקשה לשוכן מרומים, אשר יצילו מכל פגע ורע, ויזכה לחזור בקרוב בשלום הביתה.

ר' אברהם שמואל לקח את הטלית-זתפילין בידו ויצא. רעייתו נתלוותה אליו, כאשר על זרועותיה התינוק אשר נולד זה עתה. יחד צעדו בלב חרד, ועל פניהם פחד וחרדה לקראת הבאות.

כאשר נכנס למשרדי הקבלה - ישבו שם פקידים רבים שטיפלו בזרם הבאים. ר' אברהם שמואל לא ידע למי לגשת; ובעצם, מה זה משנה למי? כולם עובדי המלוכה, ותפקידו היחיד של כל אחד מהם - לגייס את האזרח הבא בצל קורתם! והוא מלמל תפילה חרישית לה' וניגש לפקיד הראשון שנזדמן בדרכו - עוד אשתו עומדת לידו נפחדת ותינוקה על זרועה.

כאשר ניגש אל הפקיד, ביקש ממנו הלה את תעודותיו. אבא מסר לו תעודתו והפקיד קרא והסתכל בה היטב.

"כמה ילדים יש לך?" שאל אותו הפקיד.

"שבעה!" ענה.

"והתינוק הזה?" מצביע הפקיד על התינוק המוחזק בזרועות אמו.

"הוא הילד השביעי שלנו!"

ישב הפקיד וחשב. ניתן היה להבחין כי חוכך הוא בדעתו ומחפש מוצא כלשהו. לאחר מכן פנה הפקיד לר' אברהם שמואל ושאלו:

"הלא תגידי לי, לשם מה באת לכן?"

מסתכל עליו ר' אברהם שמואל בעינים בוהות ואינו יורד לסוף דעתו של השואל.

"מה פירוש לשם מה? קבלתי צ'רגיוס - ובאתי!"

שוב לא הרהר הפקיד רבות וגם לא המשיך להקשות שאלות נוספות. הוא פתח את מגירת שולחנו, שלף משם טופס לבן, אשר משמעותו שחרור מידי, רשם עליו שמו וכתובתו והגישו לר' אברהם שמואל: "הרי לך תעודת שחרור, וחזור בשלום לביתך ולילדיך. אין לך מה לעשות כאן!!!"

האם דרושות הוכחות נוספות כי לאנשי השלטון לא היתה שום שליטה על איש זה ובני משפחתו?!...

חד הקשיים החמורים ביותר שעמדו בפני יהודי שומר תורה ברוסיה היתה שמירת שבת קודש. מאחר שעבודה כלשהי במפעל רשמי, כרוכה היתה בחילול שבת, היו מחפשים אחר כל מיני המצאות ועבודות שלא היו כרוכות בחילולי שבת. גם ר' אברהם שמואל ז"ל התעסק בכל מיני עבודות ומסחר בביתו, וכך היה מצליח להסתדר בפרנסתו ללא חשש של חילול שבת ח"ו.

באחד הימים הגיעה לביתו אישה, מעיר אחרת, אשר קנתה אצלו סחורה כלשהי. כאשר יצאה האישה מהבית ופנתה לדרכה, אל תחנת הרכבת, הבחין ר' אברהם שמואל כי קשה עליה המשא וכי לא תוכל להסתדר בגפה עד לתחנת הרכבת, מרחק של עשרים דקות הליכה. מיהר אפוא לרוץ אחריה, לקח את החבילות הכבדות בידו והביא אותם עד לתחנת הרכבת.

אותה שעה, הגיעו לפתע אנשי הק.ג.ב. לערוך חיפוש בבית. אין ספק כי באם היו מוצאים את אשר חיפשו, עבודה או סחורה בלתי ליגאלית - היה נאסר ונפשט במקום לעשר שנות מאסר לפחות!

בבית ר' אברהם שמואל היתה אז אישה אחת שעזרה לו בעבודתו. בעת שהגיעו אנשי הק.ג.ב. שהתה בחצר שמאחורי הבית, לרגל עבודתה. בראותה אותם, מיהרה להטמין את הסחורה העלולה לעורר את חשדם, והתחמקה מהמקום בדרך צדדית. בהבינה כי פני ר' אברהם שמואל מועדות לתחנת הרכבת, להתלוות לאישה - מיהרה לשם, כדי להודיעו מבעוד מועד על ביקור האורחים הבלתי קרואים בביתו, ולהזהירו מלחזור הביתה.

ואמנם, הצליחה לפגוש אותו בדרכו חזרה לביתו, והודיעה לו מה נשמע בבית. שוב ניצל מידיהם ברגע האחרון...

אחד הימים הגיעו אנשי השלטון לערוך ביקורת במקווה המרכזי שליד בית הכנסת הגדול במוסקבה. הם בדקו ומצאו, לדבריהם, פגמים שונים, והזהירו כי באם לא יבצעו בה שיפוצים דחופים -

יסגרו את המקווה על מנעול וברית!

אנשי העיר הוכו בתדהמה. סגירת המקווה פירושה - חיסול הטהרה, חלילה, בעיר ואם בישראל זו. וכי יש לך תקלה גדולה מזו?!

אותו יום, בבוא ר' אברהם שמואל לבית הכנסת, ראה חבורת אנשים מתלחשים ביניהם. ניתן היה להבחין בארשת של יגון ודאגה הפרושה על פניהם. הוא ניגש אליהם והתעניין לדעת על מה נסבה שיחתם העצובה. סיפרו לו האנשים, כי זה עתה ביקר במקווה קבלן מומחה, אשר בדק את הטעון שיפוז, ודרש מחיר גבוה עבור התיקונים. מאחר שלא יכלו להבטיח לו את הסכום הדרוש, הלך לדרכו - בהשאירו אחריו את האנשים דוויים וכואבים.

ביקש ר' אברהם שמואל מאחד מהם למהר ולקרוא את הקבלן. השליח הצליח למצאו וביקשו לחזור למקום, היות ואיש אחד מעוניין להיפגש אתו. כאשר חזר, סיכם אתו ר' אברהם שמואל על מחיר השיפוצים וקיבל עליו אחריות אישית מלאה לכל התשלום.

לא ארכו ימים רבים - וכל השיפוצים בוצעו על הצד הטוב ביותר. המקווה המשיך לפעול ולשרת את מאות ואלפי המשפחות. ר' אברהם שמואל התחייב ושילם את כל הכסף הדרוש, עד הפרוטה האחרונה!

אשר גייסות הגרמנים העצימו את כיבושיהם בחזית הגרמנית-רוסית, נאלצו מאות אלפי אזרחים לעזוב את מוסקבה, ומיהרו להימלט אל תוככי רוסיה. גם משפחת לבנהרץ ארזה את מיטלטליה ונמלטה לטשקנט, בה שהו עד סוף המלחמה, או אז שבו לביתם במוסקבה.

בשנת תש"ז, רבים מהחסידים עברו לגור בעיר צ'רנוביץ, אשר על גבול רוסיה-רומניה - לאחר שלא הצליחו לצאת מרוסיה דרך לבוב-למברג, בעת היציאה הגדולה מרוסיה.

בעיר זו התגורר אז ר' הירשל רבינוביץ ז"ל, אשר התעסק אז במקווה היחיד שנשאר בצ'רנוביץ, ואשר סכנת סגירה ריחפה על קיומו. ר' הירשל פגש בר' אברהם שמואל וסיפר לו אודות הסכנה.

בתקופה ההיא שרר בבית משפחת לבנהרץ מצב קשה מאד. שלא כבמוסקבה, שם היה מסודר בפרנסה, הרי בצ'רנוביץ לא היתה בידו שום עבודה. ככל השאר, שהגיעו לעיר זו בעירום ובחוסר כל - היה א הוא במצב דומה ונבצר ממנו לעזור בעניין המקווה.

כאשר ביקש ר' הירשל את עזרתו, כאב לבו של ר' אברהם שמואל על שאינו יכול לעזור בנידון. אך מיד נזכר כי יש לו איזה מקור של סכום ניכר ועליו לברר את הדבר. הוא ענה לר' הירשל, כי למחרת היום יוכל לענות לו תשובה ברורה בקשר לבקשתו.

מה עשה? בתו עמדה אז בפניה נישואיה, ור' אברהם שמואל חסך מפת לחמו פרוטה לפרוטה, על מנת לרכוש עבורה בגד ושמלה לקראת שמחת כלולותיה. מאחר שהכסף מיועד היה למטרה זו בלבד, לא רצה לעשות מאומה על דעת עצמו, אלא אמר - נקרא את הנערה ונשאל את פיה.

הוא סיפר לבתו על המתרחש בעניין המקווה, והסביר את הזכות הגדולה העשויה ליפול בחלקה בכסף הנחסף העומד לרשותה. הנערה לא הרהרה רבות והביעה מיד הסכמתה, שכל הכסף יופנה לביצוע השיפוצים הדחופים במקווה. מיד לקח אביה את הסכום שנחסף ומסרו בשמחה לידיו של ר' הירשל רבינוביץ. השיפוצים בוצע ומיד וסכנת הסגירה של המקווה חלפה לבלי שוב...

רנוביץ. על יד גבול רוסיה. בעיר זו התגוררו רבים, לאחר שמסך הברזל שוב ירד על החסידים ועל שארית עם בית ישראל ברוסיה, וקומץ האנשים שנשארו בלבוב נאלצו לחפש להם מחסה ומפלט בערים אחרות, בגלל הסכנה להישאר בלבוב. קומץ זה הגיע לצ'רנוביץ שם התפתחו, למשך תקופה ניכרת, חיי קהילה חדשים, וניסו להסתדר זה בכה וזה בכה.

בהיות עיר זו תחת השלטון הקומוניסטי, הרי גם בה סבלו יהודים שומרי תורה ומצווה מנגישות ורדיפות השלטונות, כמו בערים אחרות, מימים ימימה. אותם הימים, ימי ערב פסח היו. לאפות מצות שמורה לפסח, נחשב היה בעיני השלטונות כחטא חמור ביותר, מרידה במלכות, אשר ענשה - שנות מאסר ארוכות ועבודת פרך במחנות הריכוז הידועים לשמצה.

ביום בהיר אחד, נעצר סבל יהודי על ידי איש הנ.ק.ו.ד. לאחר חיפוש קל בכליו התברר לשוטר, כי סבל זה מוביל בכלי משאו לא פחות ולא יותר מאשר... חבילה של מצות שמורה! הבין השוטר כי העלה בחכתו "דג שמן", והחליט כי עליו לנצל את הזדמנות הפז שנפלה לידי, עד תום.

"לאן הנך מוביל מצות אלו?" - שאל השוטר את הסבל הנפחד.

"המצות אינן שלי, נתבקשתי להביאן למקום מסוים - ענה הסבל ברעדה.

"היכן נאפו מצות אלו?"

"אינני יודע".

"מי מסר לידך את המצות?"

דומיה. הסבל נשאר עומד מוכה הלם ואינו יודע מה לענות: לגלות את האמת - הרי יענישו קשות את השולח; שלא לספר - הרי הוא עצמו יעמוד בפני משפט הקלגסים. מה, אפוא, יענה להם!?

בראות השוטר את מבוכתו, נענה ואמר אליו: "אם כך - בוא אתי אל תחנת המשטרה!"

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

בצ'רנוביץ היו יהודים רבים, והמחזה של יהודי אומלל העומד נבוך וחיוור מול השוטר - ריכז סביבו יהודים רבים, בעיקר צעירים מסוקרנים, אשר נגע ללבם מחזה בלתי רגיל זה.

בעוד מתנהל דין ודברים בין הסבל והשוטר, כאשר יהודים רבים עומדים סביבם נטולי-עצה וחסרי-ישע - עבר שם ר' אברהם שמואל. כאשר ראה את ההתגודדות של האנשים הסובבים את הסבל ואת איש הנ.ק.וו.ד. - שאל את אחד מהנוכחים לפשר ההתקלות. סיפר לו הלה את המתרחש עם הסבל היהודי האומלל. כן היה הוא עצמו עד למחזה העגום, כאשר השוטר לפת בזרועו את הסבל המסכן ומוביל אותו לתחנת המשטרה.

ר' אברהם שמואל לא השתהה אף לרגע, פילס לעצמו דרך בין ההמון המתקלה ורץ לערב הסבל היהודי. הוא ניגש את הסבל, הוציא מידיו את חבילות המצות ונעמד פנים אל פנים מול השוטר.

"מצות אלו שלי הם!" הכריז קול נחרץ אל השוטר הנדהם - בעוד הסבל מנצל הזדמנות בלתי חוזרת זו, מרים את רגליו ובורח כל עוד נפשו בו...

"מי אתה? מה מעשיך כאן? איפה מקום מגוריך? היכן אופים את המצות הללו?" - המטיר השטר 'מבול' של שאלות על האיש אשר זה עתה מקרוב בא ובידו חבילת מצות.

לא איש כר' אברהם שמואל אשר ייבהל מאיש הנ.ק.וו.ד. ושאלותיו. הוא פתח לרווחה את עיניו מפיקות-החן, אשר הפכו והיו לעיניים של ברזל, מבטים של דוד הקטן אשר אינו משפיל את דמותו היהודית האמיצה מול גלית הסובייטי - וענה לו בקול בטוח ואמין:

"בוא ונלך למשטרה ושם אגלה את פרצופך האמיתי!!"

השוטר עמד כמאובן. זו לו הפעם הראשונה במשך עשרות שנות שרותו בגן עדן הקומוניסטי, אשר איש יהודי מעוטר בזקן ופיאות; אותו יהודי מעונה אשר כה רגיל היה לראותו בהשפלתו, בביזויו ובשפלות רוחו - מיישר לפתע את גבו בקומה זקופה, ומשיב לו כדברים האלה, כיהודי גאה ואמין מלפני שנות דור?

והנה, פלא על כל פלא: השוטר הזקוף, המסמל את השלטון העריץ והמדכא; נתקף לפתע חרדה, נסוג אחורנית ושב על עקביו - בהשאירו את חבילות המצות הטהורות, אשר נאפו בעמל ויזע, בתנאי מחתרת וסכנה - בידו של ר' אברהם שמואל, הקורן מאושר - - -

המצות לא היו אמנם מיועדות עבורו, מאחר שהוא עצמו הקפיד ביותר להשתמש רק במצות שמורה מלאכת-יד. אך כלום עניין של מה בכך הוא - להציל את מצות הזולת, ובייחוד את הסבל האומלל מיד הנ.ק.וו.ד.?

היו שם יהודים רבים אשר היו עדים למחזה נהדר ונדיר זה. ביניהם כאלה שהשתייכו לתנועות השמאל, או תנועות אחרות שהיו רחוקות מיהדות. הללו

עמדו פעורי פה ומוכי תדהמה: הנה דווקא "יהודי בטלן", יהודי בעל חזות יהודית מובהקת, היהודי הנצחי הרגיל להרכין ראשו בפני כל גל וגל של רדיפה והשפלה - הוא אשר הזדקף במלוא קומתו מול התליין הקומוניסטי והסתכל ישר בעיניו!?

היה זה מחזה של קידוש השם; מראה של מסירות נפש במלוא מובן המלה, כאשר נשמתו האיתנה פורצת ודוחה כל מונע ומעכב בלבוש של פחד ומורא מאימת השטן, ומסכנת את עצמה עד לקצה היכולת!

אין ספק, כי באם לא היה עושה מה שעשה, ואותו סבל פחדן היה מגלה מה הפקיד בידו את המצות והיכן הן נאפו - הרי מרבית יהודי צ'רנוביץ היו נשארים ללא מצות כלל; המאפיה היתה נסגרת על מסגר בו במקום; בעליה ועובדיה היו נאסרים ונשלחים לארץ גזירה, ומי יודע כמה נפשות מישראל היו נותנות את הדין על כך. אין לשכוח, כי בתקופה ההיא לא שלחו חבילות מצות לרוסיה ממדינות המערב, ויהודי צ'רנוביץ היו נאלצים לחגוג את חג המצות מתוך חרפת רעב.

אחר מלחמת העולם השנייה, נודע על האפשרות לצאת את רוסיה באמצעות דרכונים פולניים. רבים מחסידי חב"ד נסעו באותם ימים אל עיר הגבול לבוב, שם נמלטו רבים מהם באמצעות דרכונים פולניים מזויפים.

גם משפחת לבנהרץ ניסתה לצאת את עמק הבכא בדרך זו, אך כבר היה מאוחר מדי, וחומת הברזל ירדה שוב. הם נסעו אפוא אל העיר צ'רנוביץ, אף היא עיר גבול, בנסותם לצאת דרך עיר זו, אך גם מכאן הדרך הייתה חסומה. ר' אברהם שמואל ומשפחתו נאלצו אפוא לחזור על עקבותיהם. הם נסעו לטשקנט הרחוקה, שם פתחו פרק חדש בחייהם בקוותם לטוב.

רק בשנת תשכ"ו הצליחו לקבל 'היתר יציאה' עבור המשפחה כולה, והם עלו לארץ הקודש, והתיישבו בכפר חב"ד.

ביום י"ט באדר תשל"ה, השיב החסיד ר' אברהם שמואל לבהנרץ את נשמתו לבוראה, בהותירו אחריו דורות של צאצאים חסידים יראים ושלמים, הולכים בדרכי התורה והחסידות.

(הסיפורים הנם מתוך "יהדות הדממה")

איש של מסירות נפש

קווים לדמותו של החסיד
הרב שמחה ע"ה גורודצקי
(סבארבא של הכלה)

חסיד הרב שמחה ע"ה גורודצקי נולד בשלהי חודש מנחם אב תרס"ג בעיר באברויסק שבביילרוסיה, לאביו הרה"ח ר' מרדכי גורודצקי ז"ל, שהיה במקורו מחסידי קוצק. לימים היה לחסיד חב"ד, מחסידי המובהקים של כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע, ומי שהיה בין היושבים הקבועים ליד שולחנו הטהור בראש השנה ובחגים.

בשנת תרפ"ג, בהיותו כבן עשרים שנה בלבד, נבחר ר' שמחה לפעול בשליחות כ"ק אדמו"ר הרי"צ ברחבי ברית המועצות - ומעשה שהיה:

היה זה בשנת תרפ"ג. המצב הכלכלי ברוסיה היה בכי רע. הבולשביקים תפסו את השלטון ושרר אז מצב של תוהו ובוהו במדינה. אין תימה שהאזרחים רעבו ללחם, ובמצב זה נמצאו תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' שהיתה אז בפאלטאווא.

בראות ר' שמחה כי מצבו חמור מאד, נסע בליווי משגיח הישיבה הרב יחזקאל פייגין הי"ד, לפרופסור ידוע בחרקוב לשם בדיקת מצבו הרפואי. הפרופסור בדק את החולה ומצאו כרציני ביותר. הלב לא פעל כראוי, הריאות הצטמקו, חולשתו היתה גדולה מאד ולא נתן כל סיכוי לחייו! הוא מסר את חוות־דעתו למלווהו הרב פייגין, וזה לא הרשה לתלמידו לחזור לישיבה. הוא פקד עליו לנסוע מיד לביתו שכן ידע שאסור לו להיות בישיבה במצב שכזה. הת' שמחה גורודצקי עצמו לא רצה לחזור הביתה, ועמד על דעתו לסור קודם אל הרבי הרי"צ ששהה אז ברוסטוב, ולקבל ממנו את ברכתו. על אף התנגדותו הנמרצת של המשגיח, עמד הלה על שלו. בסופו של דבר הצליח להגשים מאוויו ונסע לרבי.

המשגיח מסר לרבי את דברי הפרופסור, וכן את דעתו האישית כי עליו לנסוע מיד הביתה. הרבי ענה לו, כי ברצונו לשוחח עם ר' שמחה עצמו. כאשר נכנס ר' שמחה ל"יחידות", אמר לו הרבי: "אם כי לפי דברי המשגיח אסור לך להמשיך ללמוד בישיבה, אך אני אומר שאין הדבר כן, וכי יכול הנך להימנות בין תלמידי הישיבה, אלא באופן שונה. היינו לכל התמימים יש סדר לימוד של שמונה שעות נגלה וארבע שעות בחסידות, ועבורך יהיה סדר אחר לגמרי.

"מאחר והישיבה נמצאת במצב קשה מאד, בדעתי לשלוח אותך לשליחות ברחבי המדינה, לשפר ולבסס את מצב הישיבה, ואני מבטיח לך שאם תשמע לדבריי - תהיה בע"ה בריא ושלם!"

ר' שמחה יצא מיד בשליחות הרבי לערים ומקומות שונים ברחבי המדינה, ותוך תקופה קצרה ביותר נתרפא כליל ממחלותיו, והסכנה שריחפה על חייו נמוגה לבלי שוב!...

יד לאחר נישואיו, בשנת תרפ"ו, נשלח ר' שמחה על־ידי אדמו"ר הרי"צ להתגורר בסמרקנד ולפעול לחיזוק החיים היהודיים במקום. עם בואו לעיר יסד בה 'חדר' לילדים ולנערים, שמיום ליום

גדל והתפתח, עד שבשלב מסוים למדו בו כאלף ילדים ובני־נוער.

ואולם באותה מידה שהצליח ה'חיידר', כך גברה הסכנה שריחפה מעל ראש מייסדו. שלטונות ה.נ.ק.ו.ד. שמו את עיניהם עליו ורק בנס נחלץ מידיהם פעם אחר פעם. בכלל, הניסים היו חלק בלתי־נפרד מחייו. בכל ליבו האמין כי זכות מילוי השליחות שהטיל עליו הרבי היא שעמדה לו בכל צעד מצעדיו.

כשנה לאחר בואו לסמרקנד התדפקו על דלת ביתו שוטרים אוזבקים שבאו לעצרו. בידיהם החזיקו את תיקו האישי, שנשלח אליהם מן המטה המרכזי של הנ קו־ד. לתיק צורף פתק: "שמחה גורודצקי, מארגן 'בוגוסלבסקי שקאלע'", כלומר, בתיספר ללימודי דת.

השוטרים האוזבקים ידעו אך בקושי קרוא וכתוב ברוסית, ור' שמחה החליט לנצל זאת. "נראה שחלה כאן טעות, משום ששמי איננו בוגוסלבסקי", אמר להם בהיתממות. השוטרים התבלבלו לרגע. הם החליטו לחזור למטה המשטרה כדי לבדוק את הטעות.

קודם שעזבו את ביתו דרשו ממנו השוטרים להתחייב כי לא יעזוב את ביתו עד שובם. כעבור דקות אחדות כבר היה בדרכו אל הלא־נודע. ר' שמחה החל במסע ארוך של בריחה ונדודים...

הוא 'התגלגל' בבוכרה, במלחובקה, במוסקבה, ושוב חזר לסמרקנד, הפעם לאזור החדש של העיר. הוא השתלב בעבודה באחד הקולחוזים בפאתי העיר והצליח לשכנע את חבריו היהודים שלא לעבוד בשבת. משנודע הדבר לשלטונות, נעצר והובא לחקירה, ורק בדרך נס יצא ממנה בשלום.

במכתב נדיר ומיוחד במינו, מתאר כ"ק אדמו"ר הריי"צ את מסירות נפשו של חסידו ר' שמחה, אשר הקים עולה של תורה בסמרקנד בקרב בני יהדות בוכרא. הרבי אף מוסיף ומתאר את מאסרו והקשיים העצומים שלו:

"אמנם מדי דברי בעניי החסידות לא אוכל לעבור על הכמוס בלבבי וחתום בחותמי אלפי ראיות עדים כשרים וגאונים בעבודה בפועל אשר הראו לנו האמונים עלי שמנה וסלתה החסידות החב"ד"

"בשבעת שני עבודתי בעזרתו ית' במערכת קרב, במלחמת הגנה, במלחמתה של תורה בארץ מולדתנו, באתי בקירוב פנימי עם כבוד הרבנים הגאונים האשכנזים (מתנגדים) וכבוד הרבנים הגאונים החסידים בלי פולין שליט"א."

"ומי הם אלה אשר עבדו ואשר העמידו עצמם בסכנה, רק אלו אשר חנכו על תורת החסידות חב"ד, הם רק הם חרפו נפשם מנגד מכלי התחשב עם מצבם הפרטי, מהם אשר עזבו את הרבנות ויהיו למלמדים במקומות הדרושים להם, ובשכירות פחותה לגבי מה שה' להם ברבנותם, מהם בעלי עסקים אשר עזבו את מסחרם, ונהיו לעובדים על שדי המערכה."

תשורה משמחת הנישואין של מנחם מענדל ותנה מרילוס

"מי הוא זה אשר העמיד עצמו בסכנה ממש, ובא לבוכארא, ובעזה" בעיר סמרקנד יסד חדרים ובמשך כשלושה חדשים אסף וקיבץ כשמונה מאות תלמידים שי' קטנים אצל ארבעים וחמשה מלמדים שי' וגם עשה התעוררות גדולה בין האבות אשר ישלמו שכר לימוד, והשאר ע"ח הקהילה ע"י ועד מיוחד, ופעל ועשה "תפארת בחורים" (הוא קיבוץ של צעירים מבני כ' עד ל' שנים ויותר, בעלי עסקים, עוזרי בתי מסחר, ובעלי מלאכה) ונתקבצו כק"ג כן ירבו תלמידים שי'.

"שנה תמימה עבד שם ר' שמחה שי', וכל מעשיו ופעולותיו היו הסתר דבר, עד אשר נודע מי הוא המצביא והעושה תעמולה גדולה כזו, ובאו לקחת אותו למאסר, ועפ"י סבה שבא אחד מטאשקענט (עיר גדולה בבוכארא) לבקשתו אשר יסע עמו שמה לייסד כמוסדות סמרקנד נסע בלילה ההוא, וזה היתה הצלתו.

"שלושה חדשים הרסו החריבו והשחיתו המחבלים הידועים יעווסקציא את כרם ד' צבאות אשר נטע ר' שמחה שי' בדמי לבבו, ובזיעת אפיו, ברתת ובפחדים נוראים, עשרים מלמדים שי' לוקחו לבית הסוהר ועינו אותם בעינוים גדולים, והעריכו עליהם משפט, וכשמונה מלמדים שי' ברחו ונמלטו, והשאר נשאר על מקומם, עד כי בעמל רב ובהוצאות מרובות הוציאו את הנאסרים ממאסרם ת"ל.

"כארבעה חדשים ישב לו ר' שמחה שי' בהגלילות ההם, ועבד שם בדמי לבבו, ליסד חדרים, ות"ל כי עלתה בידו, וגם כהיום אשר זה כשמונה חדשים אשר הוכרח לעזוב את המדינה ההיא כולה כי צו ניתן אשר בכל מקום ששיגו את האיש הזה (עפ"י התמונה אשר נשלחה לכל מוסדי הגפ"א שבמדינה ההיא) אחת דתו הנה קול התורה נשמע ת"ל בעיר סמרקנד בתוככי ארבע מאות תלמידים יחיו כן ירבו, וכעשיריות עשריות תלמידים יחיו בשארי העיירות, אבל דא עקא כי כסף אין במה להחזיקם, ירחם השם.

"ר' שמחה שי' העובד לא הרף ידו ח"ו מעבודה, ויעבור עד קצה גבול אחינו היהודים ההרריים, היושבים בהרי קאוקאז ד' עליהם יחיו ויבוא לעיר דרבנט, וימצא שם כשלושים תלמידים קטנים שי' הלומדים אצל מלמד, תעמולה גדולה עשה שם, ובעזה"י שלשה מאות וששים תלמידים יחיו לומדים היום.

"ארבעה חדשים עבד שם, והועד החשאי אשר עשה בשם מודיע, כי ביכולתם להגדיל מספר הלומדים עד חמש מאות רק דורשים עזרה מבחוץ, עזרה פעוטה, עזרה של ק"ן רו"כ לחדש, אשר לפי שער היומי הוא חמשים שקל, אבל כמה גדל הכאב כי אי אפשר למלאות.

"תנאי המקום דורשים זהירות גדולה ביותר, וסכנה ח"ו נשקפת לו בשם, ויעשה מסעו הלאה לעיר קובא, עיר גדולה מלאה הרבה יראי אלקים ויודעי תורה, עוד לפני שלשה שנה כאשר שלחתי לשם את הרב ר' צבי שי' ווילק, לבקר מה נעשה שם מצא כי נמצאו חמשים בע"ב בעלי עסקים (רובם עוסקים בנטיעת כרמים) המתקבצים בכל יום ללמוד שיעור גמרא בעיון, וראש הרבנים הרב ר' יצחק שי' מזרחי, למדן גדול (ספרדי וגם לימודו הוא בסגנון המיוחד לספרים) וירא אלקים, בראשם, ואז סדר שם

הרב הג"ל תשב"ר, והתקבצו סכום נכון בערך כשלוש מאות כן ירבו.

"עובדים חרוצים, בעלי רוח ונשמה כאלו נחוצים לנו, ורק אלו אשר חונכו בשמנה וסלתה של חסידות, כי אלו רק אלו יכולים הם לעמוד חזק על משמרתם, והן המה המאירי אור תורה.

"הארכת בדברים בענין זה, למען לתת מושג וציור מוחשי, להראות אופן עבודתה של התעמולה וההתעסקות במדינתנו בהרבצת תורה.

"ורצוני להדגיש בזה עוד הפעם אשר על דבר התיסדות הכולל של אברכים לומדים שי' הנני מחכה על הצעה מעובדה. (אגרות קודש הרי"צ, ח"ב).

ואכן, משעלו הקומוניסטים על פועלו הרב של ר' שמחה בהפצת תורה ויהדות, דפוהו זמן רב, והוא נאסר כמה פעמים. את מסכת ייסוריו הארוכים, מלאי התלאות, פרש באריכות רבה בספר "יהדות הדממה".

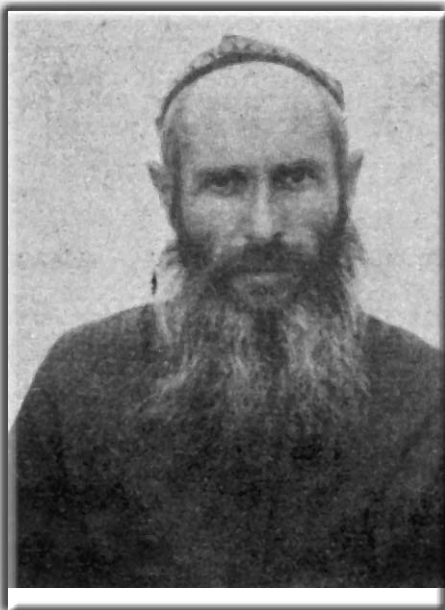
עדות המעידה על גבורתו היהודית וחוסנו החסידי של ר' שמחה דווקא בתוככי הכלא, העיד החסיד הרב **נתן ברכה** ע"ה, ששהה עמו:

"ישבתי איתו כמה חודשים בתוך תא צר בו נדחסו שמונה אסירים. האחד ישב בגין רצח אכזרי, השני היה בקטגוריית "צווארון לבן", והשאר גנבים ופושעים מסוגים שונים. אגב, ר' שמחה ואני היינו בטוחים, כי האסיר שישב בגין עבירות "צווארון לבן" הושתל בתא על ידי אנשי הק.ג.ב. ימ"ש.

"על פי רוב, מחלונות בתי המעצר ובתי הסוהר בברית המועצות, אי אפשר היה לראות את הרחוב הסמוך, אולם משום־מה, במטה הק.ג.ב. הסמרקנדי בו שהינו, יכולנו לראות את הרחוב, את העולם החופשי.

"בוקר אחד ראיתי את ר' שמחה מביט מהחלון במשך זמן מה. ניגשתי אליו כדי לברר מה אירע, ואז נענה ואמר לי: "מלמעלה רוצים שנביט כלפי שמיא ונאמר את הפסוק: 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר'". ר' שמחה התבונן עוד מעט בגדלות הבריאה והבורא, ורק אז החל לומר ברכות השחר. כאשר הגיע לברכת "שלא עשני גוי" אחזתו פתאום התרגשות גדולה, עד שהיה נראה כי אין אצלו בית סוהר, אין רוסיה ואין סטאלין.

"רגע מיוחד נוסף במחיצת ר' שמחה, היה בליל י"ב תמוז - חג הגאולה. בשלב מסוים היה נראה כי הוא מכין עצמו ל'יחידות'. הוא היה נראה כאדם אחר לחלוטין; מהורהר מאוד. בהמשך אמרנו 'לחיים' על מים דלוחים ור' שמחה סיפר את סיפור המאסר והגאולה של הרבי, ובלחישה ניגנו ניגונים חסידיים. לסיום אותה "התוועדות" שהתקיימה בבית המעצר הסמרקנדי, חזר ר' שמחה את מאמר ד"ה "מה יפית".

ר' שמחה בתקופת מאסרו

"אותם חודשים במחיצת איש מסירות הנפש, לא ימחו מזיכרוני לעד. ר' שמחה אמנם ישב בתא צר עם פושעים וגנבים, אבל היה חופשי לחלוטין. מדי בוקר השכים קום בכדי להתפלל במתינות, ובמשך שעות רבות היה שקוע במחשבות או בשיחות על אודות הרבי".

כמה אופייני היה, שאותו חסיד של מסירות נפש, מיד כאשר חזר ממחנות העבודה (בקוטב הצפוני) פתח חדר ללמוד תורה לילדי ישראל ומקווה, למרות שדברים מעין אלו היו הסיבה לכל סבלו הממושך, כפי שהוא עצמו סיפר לימים:

"חזרתי לטשקנט, לביתי. הייתי שבור ורצוף מכל מה שעבר עלי. את אשתי מצאתי במצב חמור. באותו יום שהוציאו נגדי פסק דין מות - קיבלה שיתוק במקום, ומאז היתה משותקת כל הזמן. צרות רבות עברו עליה והיא היתה במצב קשה.

"התחלתי לחפש עבודת בית כלשהי שאוכל לפרנס את משפחתי. גם נודע לי שברחוב שלנו כמה משפחות יהודיות והילדים שלהם אינם לומדים מאומה. התחלתי ללמוד עם הילדים תורה. הסתגרנו בביתי ולמדנו שם בשקט ובמחשתרת. ראיתי שעוקבים ובולשים אחרי ללא הרף. כאשר הלכתי ברחוב עקב אחרי איש הק.ג.ב. וכבר כאשר יצאתי מפתח בתי הרגשתי את ה"צל" מאחרי.

"בינתיים נודע לי כי אין מקווה טהרה בעיר, והמצב היה חמור מאד בכל הכרוך בשטח שמירת טהרת המשפחה. צעירים רבים באו אלי להתלונן ולשאלו עצתי, כי הדבר גורם לערעור שלום הבית אצלם. התחלתי לחפש דברים ועצות להקים מקווה טהרה, בע"ה הקמנו מקווה במרתף אחד הבתים תחת הרצפה למען לא יתגלה הדבר. כך נצלו ת"ל, משפחות רבות לחיי קדושה וטהרה".

אחת השנים ארע לר' שמחה סיפור מופלא ו'שמימי', שהוא עצמו לא ידע מי הנפשות שפעלו בו.

היה זה בשנת תרצ"ג, כאשר קבוצה מקרב יהודי בוכרה גילתה נתיב בריחה אל מחוץ לגבולות המדינה. הנתיב עבר דרך איראן ואפגניסטאן ומשם

ר' שמחה (מימין) מזכה יהודים ליד הכותל המערבי

לארץ־ישראל. כשהרכבת הייתה מגיעה לעיירה מערר שלייד איראן, נאלצה להאט את נסיעתה עקב עלייה קשה. הנמלטים היו קופצים מהרכבת, משם הבריחו את הגבול בעזרת מבריחים 'משומנים', ועל־גבי חמורים.

לא־אחת אירע שהמבריחים נתפסו. החיילים המקומיים נהגו ליטול מהם את כל רכושם, אך אפשרו להם להמשיך בדרכם. זאת, אך ורק אם היו הנתפסים מיוצאי בוכרה. את היהודים האשכנזים היו אוסרים ומעמידים למשפט.

יום אחד גמלה בליבו של ר' שמחה החלטה לנסות את מזלו בדרך זו. עמו עלו לרכבת יהודים נוספים שהתכוונו להבריח את הגבול באותה צורה.

כשהתקרבה הרכבת לנקודה המיוחלת התקרב אל הדלת והתכוון לקפיצה. הוא הביט ימינה ושמאלה, וכשנוכח כי אין איש לידו, אחז בידיות הדלת ומתח את גופו לקראת זינוק.

שתי ידיים איתנות אחזו בו מאחור. "הנטרפה עליך דעתך?! להיכן אתה רוצה לברוח! חזור למקומך!", קרא אליו האיש. בשנייה הראשונה היה בהלם. הוא לא הצליח להוציא הגה מפיו ואף לא העז להפנות את ראשו לאחור. בין כה וכה עברה הרכבת את נקודת הזינוק, ולאחר ששבה וצברה תאוצה, נאלץ לוותר על רעיון הקפיצה ממנה.

בלב כבד ותוהה המשיך לתחנה הסופית, שם ירד, ממתין בקוצר־רוח ליום המחרת, כדי לחזור אל התכנית המקורית.

ר' שמחה עם הרבי

למחרת אכן קפץ כמתוכנן ופגש שם את האדם שהיה אמור לקבל את פניו ביום האתמול ולהבריחו את הגבול. "היכן היית אתמול?! כל מי שבאו איתך ברכבת וקפצו ממנה בזמן, כבר עברו את הגבול בשלום ורק אתה נותרת לבדך", תהה לעברו. צער עמוק אפף את ר' שמחה למשמע הדברים.

"אין דבר", הרגיעו האיש, "אף פעם לא מאוחר". הוא הצביע לעבר אחד החדרים בתחנת הרכבת ויעץ לר' שמחה להמתין שם עד רדת החשכה. אז יעבירהו את הגבול.

ר' שמחה התכוון לעשות כעצת המבריח, אלא שבדיוק אז ניגש אליו חייל שעמד כל אותה עת בתחנה ועקב אחר הנעשה. בפנים חתומות וכמעט בלחישתה אמר לו: "אל תאמין למילה אחת של האיש הזה. הוא אינו אלא סוכן נ.ק.ו.ד. עלה מיד לרכבת ונוס על נפשך קודם שיהיה מאוחר מדי..."

אף-על-פי שמעולם לא ראהו קודם ואף שלא חשף לפניו את זהותו, הצליח החייל האלמוני לקנות את אמונו של ר' שמחה. הוא עלה לרכבת הראשונה שהגיעה לתחנה ועזב את המקום.

כעבור ימים אחדים נודע לר' שמחה כי ה'מבריח' אכן קיבל את פני חבריו לאחר שקפצו מן הרכבת, והוביל את כולם היישר לידי השלטונות. אילו שעה לעצתו, היה סופו כשל כל האחרים ואף גרוע מהם, שהרי נחשב "פושע מועד".

מי היה האיש שאחז בו בעת שעמד לקפוץ בפעם הראשונה ומיהו החייל שלחש

על אוזנו את דברי האזהרה בפעם השנייה? - שאלות אלו ואחרות נותרו בליבו של ר' שמחה כחידה סתומה עד יום מותו.

שנת תשכ"ד זכה לצאת מברית המועצות ועלה לארץ הקודש. ר' שמחה התיישב בכפר־חב"ד, כיהן כמזכיר ועד כפר־חב"ד, שימש כמורה רוחני ומשפיע במעון עולים שפעל בכפר־חב"ד, ניהל קופת גמ"ח, וסייע רבות בקליטתם של יהודי בוכרה בישראל.

בשנת תשל"ג היה ממקימי 'ישיבת הבוכרים' בכפר־חב"ד, יחד עם ר' מענדל פוטרפס ויבלח"א ר' גרשון דובער שיף שי'. הישיבה הוקמה עבור ילדי העולים שהגיעו ארצה, אך המוסדות התורניים שהיו קיימים לא היו ערוכים לקבלם.

ר' מענדל ור' שמחה השקיעו כוחות רבים כדי לאסוף כספים על מנת לבסס את המוסד. ר' שמחה גורודצקי, למרות נסיעותיו הרבות לגיוס כספים, לא היה לוקח על כך אף לא פרוטה אחת. הוא היה חס על כל פרוטה, עד כדי כך, שלמרות גילו המבוגר ובריאותו הרופפת, כשהיה נוסע לגיוס כספים, היה משתמש בתחבורה הציבורית בלבד. פעם כשר' גרשון דובער אמר לו שאדם מבוגר כמוהו יכול לקחת מונית על־חשבון המוסדות, נזדעק ר' שמחה ואמר "מה! אדם נותן כסף עבור המוסדות ואני אקח זאת למען נוחיותי!?"...

מסירות זו של ר' שמחה עבור המוסד, היא זו שהביאה את חברי ההנהלה להחליט פה אחד לאחר פטירתו, שבית־הספר היסודי ייקרא על שמו - "אור שמחה".

בחודש תשרי תשמ"ד, טס ר' שמחה לרבי, ויום לאחר חזרתו ארצה, ביום ל' בתשרי, נפטר והוא בן גבורות!

תשורה זו נדפסת לזכות

החתן התמים **מנחם מענדל**

והכלה מרת **חנה**

שיחיו

מרילוס

לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

יום ג', כ"ב בשבט תשס"ח

ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' **ישראל** ורעייתו **רבקה**

מרילוס

הרה"ת ר' **נפתלי** ורעייתו **פרומה**

ליפסקר